

Tannhelse

sekretæren

02
16

Emma Pettersen

Kompetanse- senter i nord

se side 10

Tannhelsesekretær som sjef

Organisering av Tannhelse-
tjenestens kompetansesenter
for Nord-Norge (TkNN).

s. 14

Glimt fra landsmøte

Mer enn 50 tillitsvalgte
deltok på landsmøtet i
Tannhelsesekretærenes
Forbund (ThsF) i mars.

s. 18

Lønnsinformasjon

Mye gjenstår i årets
lønnsoppgjør, men
stat og kommune
er ferdige.

s. 20

foto: yvanis Menge/Lege uten grenser

LEGER UTEN GRENSER REDDER LIV OG LINDRER NØD HVER ENESTE DAG
I KRIG, KRISER OG KATASTROFER. DET KAN DU OGSÅ GJØRE!

BLI FELTPARTNER OG STØTT OSS MED ET VALGFRI TT BELØP I MÅNEDEN

TELEFON 08898

GIVERSERVICE@LEGERUTENGRENSER.NO
LEGERUTENGRENSER.NO/FELTPARTNER

Innhold

Kompetansesenter i nord

Side 10

Tannhelsesekretær som sjef

Side 14

Glimt fra landsmøte

Side 18

Annet innhold:

5	Leder av Gerd Bang-Johansen	27	Parat UNG
6	Småstoff	28	Reell arbeidsgiver
10	Kompetansesenter i nord	32	Med Parat på ferien
14	Tannhelsesekretær som sjef	36	Parat informerer
18	Glimt fra landsmøte	38	Spørsmål fra medlemmer
20	Lønnsinformasjon	40	Kryssord, sudoku, anagram og på kryss og tvers
24	Uhell i ferien	42	Leder i Parat
26	Pensjonister i Parat		

**Medlemsblad for
Tannhelsesekretærenes Forbund
(ThsF),**
Stiftet 23.01.2007.
Tilsluttet Parat (YS).

Utgis av:
Parat
Parat, Pb 9029, Grønland
0133 OSLO

www.parat.com
www.thsf.no

Besøksadresse:
Lakkegata 23, Grønland, Oslo
Telefon: 21 01 36 00
Telefaks: 21 01 38 00

**Leder av Tannhelse-
sekretærenes Forbund:**
Gerd Bang-Johansen
Telefon: 21 01 37 70
Mobil: 984 88 100
gerd.bang.johansen@parat.com

Ansvarlig redaktør:
Trygve Bergsland
Telefon: 905 85 639
trygve.bergsland@parat.com

Forsidefoto:
Avbildet: Emma Pettersen.
Fotokredit: Trygve Bergland.

Alle illustrasjonsbilder i bladet
som ikke er kreditert er levert
av iStock.

Redaksjonen er avsluttet:
13.06.2016

Materiellfrist neste utgave:
05.09.2016

Annonser:
07 Media, Trygve Blix
Telefon: 907 39 472
E-post: trygve.blix@07.no

Layout:
07 Media, avd. Moss
Telefon: 22 79 95 00

Trykk:
Ålgård Offset AS
Telefon: 51 61 15 00

ThsF

Tannhelsesekretærenes Forbund
ISSN:1504-5714

Abonnement:
Parat
Postboks 9029 Grønland
0133 Oslo
Telefon: 21 01 36 00.

ThsF er en yrkesorganisasjon i Parat

Dette produktet er trykket etter svært strenge miljøkrav og er svanemerket, CO₂-nøytralt og 100 prosent resirkulerbart.

TENKT AT DU VIL HJELPE?

BARE SYND DET
IKKE ER TANKEN
SOM TELLER

Foto: Jøsen van Bruggen. Takk til våre samarbeidspartnere som gjør denne annerøsen mulig.

Bezawit (9) bor i slummen i Etiopia. Hennes høyeste ønske er å gå på skole, men for at familien skal klare seg, er hun nødt til å arbeide store deler av dagen. Uten utdanning har Bezawit små sjanser til å komme seg ut av fattigdommen.

Det er ikke lett å forstå hvordan hun har det. Men du har kanskje tenkt på hvordan hun burde hatt det? Tenkt at du vil hjelpe?

Blir du Plan-fadder i dag, gir du barn som Bezawit en bedre framtid.

Send SMS FADDER til 03123 www.plan-norge.no

Plan

For og med barn

Teamarbeid og utdanning

Tannhelsesekretærer, tannpleiere og tannleger har ulike arbeidsoppgaver og ulik utdanning, men sammen er vi et team som skal ivareta pasientene på best mulig måte. For alle yrkesgrupper er utdanningen i en fortløpende endring, noe som også gjelder oss tannhelsesekretærer.

Forbundet har en visjon som sier at vi skal være «En synlig og likeverdig aktør i den nasjonale tannhelse». For å ivareta dette er det noen utviklingstrekk som vil kreve vår oppmerksomhet i tiden som kommer, og i et bekymringskriv til Utdanningsdirektoratet fra 2013 skrev daværende generalsekretær i Tannlegeforeningen: ... norske tannleger rapporterer at det er mangel på tannhelsesekretærer (...) og at kunnskapsnivået hos nyutdannede sekretærer til dels er utilfredsstillende. (...) mange hopper av utdannelsen og velger andre yrker senere. (...) det odontologiske fakultet planlegger nå en egen utdanning for å dekke opp stillinger internt på fakultetet (...) Yrkesutdanningen synes å ha lav status (...) i dagens arbeidsmarked er det nærmest en skrikende mangel på dyktige tannhelsesekretærer.

Bekymringskrivet konkluderer med et behov for å nedsette en arbeidsgruppe for å se på kompetansebehov og eventuelle endrede utdanningsmodeller. Arbeidsgruppen ble nedsatt og har konkludert med behov for mer spesialisering og utvidelse til et toårig forløp.

Det er interessant å se hvordan vår yrkesgruppe jobber med utdanningen i våre naboland, og Aarhus universitet i Danmark har nettopp besluttet å fusjonere Institutt for Odontologi med skolene som utdanner klinikkassistenter, tannpleiere og tannteknikere. Hensikten er ifølge deres egen informasjon å utdanne et odontologisk team som gjennom felles kompetanse er i stand til å gi befolkningen et best mulig tilbud og kvalitet i tannbehandlingen. Situasjonen i Danmark er etter min mening sammenlignbar med Norge.

Nå nylig kom meldingen om at det var besluttet å iverksette bygging av et nytt odontologisk fakultet

på Universitetet i Oslo. I den sammenheng uttalte kunnskapsministeren at beliggenheten er ideell for å sikre fortsatte tannhelseutdanninger og forskning av høy internasjonal klasse. Disse innspillene underbygger vår målsetting for å bringe utdannelsen av tannhelsesekretærene tilbake til universitetene. En samlokalisering av alle utdanninger knyttet til tannhelseteamet vil gi mange fordeler:

- Det muliggjør at all utvikling på feltet kan fanges opp og samkjøres for alle grupper.
- Det vil muliggjøre trening av teamet som en effektiv gruppe.
- Det vil øke statusen for vår yrkesgruppe, kvaliteten på søkere og kvaliteten i det utøvende teamet.

Det blir en viktig sak for forbundet å sørge for at denne muligheten ivaretas, og vi vil intensivere vår påvirkning overfor Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet, universitetene og de andre yrkesgruppene i tannhelseteamet.

Med vennlig hilsen

Gerd Bang Johansen

Gerd Bang-Johansen
Leder

Tannblogg på Facebook

For å øke synligheten og engasjementet rundt Tannlegeforeningens bloggaktivitet har Den norske tannlegeforening bestemt å flytte tannblogg.no over til Facebook.

NTFs sekretariat, tillitsvalgte og gjestebloggere har siden 2012 skrevet jevnlig om aktiviteter, arrangementer og tanker om en rekke temaer på bloggen som er ment å være NTFs «digitale dagbok», og skal gi medlemmene bedre innsikt i hvem vi er og hva som skjer, samt hvordan og hvorfor NTF engasjerer seg i en rekke temaer og fora i både inn- og utland.

Kilde: tannlegeforeningen.no

Unge mennesker dropper tannsjekken

Ifølge en undersøkelse foretatt på vegne av Norsk studentorganisasjon (NSO) går kun 60 prosent av studentene til tannlegen. Studenter og unge mennesker faller utenfor den offentlige tannhelsetjenesten det året de fyller 21.

Hovedårsaken til at så mange ikke går, er prisen og studentenes dårlige økonomi. NSO mener at dette er svært uheldig, da det kan føre til at man ikke får gode rutiner knyttet til egen tannhelse. På sikt kan dette medføre dårligere tannhelse også senere i livet. Dårlig kosthold og dårlig munnhyggiene kan på kort tid føre til mange tannproblemer, skriver Norsk Tannpleierforening på sin hjemmeside.

Tannlege dømt til åtte års fengsel

En nederlandsk tannlege er i en fransk domstol dømt til fengsel i åtte år for å ha påført over 100 pasienter store skader.

Jacobus van Nierop (51) var tiltalt for å ha trukket friske tenner og ødelagt kjevene på over 100 pasienter. Flere av dem ble påført brudd i kjeven og fikk alvorlige infeksjoner og blodforgiftning etter å ha vært hos ham

i den franske småbyen Chateau-Chinon.

Rettssaken mot ham begynte i mars, og aktor sa blant annet at Nierop «fant glede i å påføre sine pasienter smerte», og at han foretok unødvendige og smertefulle prosedyrer på pasientene for at de skulle komme tilbake for mer behandling. (©NTB)

Klinikkleder til tross for forskningsjuks

Tannlege Jon Sudbø, som for ti år siden ble tatt for omfattende forskningsjuks, er ansatt som klinikkleder ved Tannhelsetjenestens kompetansesenter Øst.

Den 55 år gamle legen og tannlegen ble kjent da han i 2006 ble tatt for forskningsfusk, en sak som også fikk internasjonal omtale. Sudbø har begrenset autorisasjon, men begrensningen gjelder kun forskning, som han ikke får lov til å drive med. Senteret han er ansatt ved, skal blant annet bidra til forskning og faglig utvikling i tannhelsetjenesten.

Det odontologiske fakultetet ved Universitetet i Oslo synes ansettelsen er meget problematisk. Kompetansesenteret sier på sin side at Sudbø var den beste kandidaten til jobben.

– Han kan fylle de funksjonene som vi ønsket da vi utlyste stillingen, sier direktør Hilde Vogt Toven til NTB.

Tannlegestoler fra Bergen til Addis Abeba

Ved School of Dentistry i Etiopias hovedstad Addis Abeba står nå 40 fullt utstyrte tannlegestoler fra Universitetet i Bergen (UiB), skriver Universitetsavisa.no.

Planen er å uteksaminere 20 kandidater i året. På sikt skal klinikken kunne utdanne 30 kandidater i året. Noe utstyr mangler fortsatt ifølge studentavisen, men forventet åpning er til høsten. I et land som ligger langt nede på de fleste levekårsindekser, er også tannhelsen blant befolkningen dårlig.

Forbedring av tannhelsen

Ifølge Helsedirektoratet viser trenden en forbedring av tannhelsen generelt i hele befolkningen i Norge, men bedringen går raskest i de høyest utdannede gruppene og hos dem med høyest inntekt.

Viktig for god tannhelse er gode kost- og munnhygienevaner, bruk av fluor og regelmessige tannhelsekontroller.

Piercing og tyggis gir svenske tenåringer hodepine

Tenåringer som tygger tyggegummi og har piercingsmykker i munnen eller på leppene, sliter ofte med smerte i kjeven, hodepine og har vansker med å gape høyt, viser svensk forskning.

Forskerne mener kombinasjonen av tyggegummi-tygging og piercingsmykker i munnen bidrar til å belaste kjevesystemet. Tenåringer med piercing i munnen har signifikant mer hodepine og ømhet i tyggemusklene, viser undersøkelsen, som er gjennomført i regi av Sahlgrenska akademien. (©NTB)

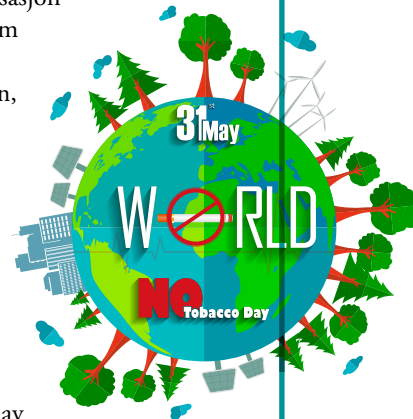

Verdens tobakksfrie dag

Verdens tobakksfrie dag er en FN-dag som markeres 31. mai hvert år for å rette global oppmerksomhet mot tobakksrelaterte dødsfall og sykdommer. Det er Verdens helseorganisasjon (WHO) som står bak markeringen, og som hvert år fastsetter tema for dagen.

Hvert år dør seks millioner mennesker av tobakksrelaterte årsaker. 600 000 av disse er ikke-røykere som utsettes for passiv røyking. Det finnes ingen andre produkter som tar livet av like mange mennesker som tobakk. Norge er ett av 173 land som har signert WHO's rammekonvensjon om tobakk.

Kilde: WHO

Har glemt gamle tenner

Tannhelsen til de eldre har ikke vært med i beregningen når det gjelder hva pleiere på sykehjem skal jobbe med. Tidligere hadde de fleste beboerne tannproteser, nå har stadig flere egne tenner. Etter å ha tatt en videreutdanning i helsefremmende og forebyggende omsorg startet tannpleier ved Finnsnes tannklinikk, Tove Bendiksen, et prøveprosjekt på Finnsnes omsorgssenter, skriver NRK Troms.

Hver av de åtte avdelingene fikk en egen tannkontakt, de fikk i stand undervisning av de ansatte og laget veiledningshefter som pleierne kunne bruke i arbeidet sitt. Ifølge NRK har prosjektet allerede gjort at beboernes plager med smerter og ubehag i tennene har blitt mindre.

Ny kvikksølvseier i retten

Gulating lagmannsrett har gitt en 69 år gammel tannhelsesekretær medhold i sitt krav om yrkesskadeerstatning som følge av kvikksølvforgiftning. Retten legger til grunn at kvinnen har blitt eksponert for kvikksølv i 25 år, og i underkant av 10 av disse årene for kobberamalgam.

Når det gjelder antall fyllinger mener lagmannsretten dette må være en skjønsmessig vurdering, da det er urimelig å forvente detaljerte opplysninger om dette etter så lang tid. Retten mener imidlertid at de sakkyndiges anslag om to til fem fyllinger per dag er for lavt.

Retten mener også at symptomene har oppstått innen rimelig tid, og legger til grunn at kvinnens kognitive plager viste seg mens hun fortsatt var eksponert for kvikksølv.

Ifølge kvinnens advokat Øyvind Vidhammer, som er engasjert av Tannhelsesekretærenes Forbund og Parat, må en ha et karakteristisk sykdomsbilde for å ha rett til yrkesskadeerstatning. I tillegg må en ha vært eksponert for kvikksølv i tilstrekkelig grad, og symptomene må ha inntruffet innen rimelig tid etter at eksponeringen har funnet sted.

– Høyesterett fastslo i en dom fra 2013 hva som er et karakteristisk sykdomsbilde. Etter dette har NAV og Trygderetten gitt avslag på søknader om yrkesskade med begrunnelse om manglende eksponering for kvikksølv og at symptomene har inntruffet for sent. Dommen er viktig for å fastslå når vilkårene om eksponering og når symptomene må ha inntruffet, sier Vidhammer.

Asylsøkere og flyktninger lærer god tannhelse

NRK Troms skriver at den offentlige tannhelsen i Troms utarbeider ny strategiplan for sin forebyggende virksomhet. Kunnskapen om tannhelse er dårlig blant mange asylsøkere og bosatte

– Det er veldig stor forskjell på hvor god tannhelse flyktningene og asylsøkerne har, men man ser at de generelt har dårligere tannhelse enn den norske befolkningen. Det er noe av grunnen til at vi nå setter i gang tannhelsetiltak for denne gruppen, sier Tove Bendiksen, tannpleier på Finnsnes. Bendiksen leder arbeidet med den nye strategiplanen.

Kilde: NRK Troms

Åtte av ti vil betale mer tannhelseskat

En undersøkelse utført av Sentio viser at nær hver niende nordmann ønsker at tannhelse skal bli en del av egenandelsordningen, og hver åttende av oss er villige til å betale mer skatt for å få det til.

I undersøkelsen er et tilfeldig utvalg av 1000 personer spurt om de ønsker at tannhelse skal bli en del av egenandelsordningen. Så mange som 86 prosent av de spurte svarte ja. De samme ble da spurt i hvilken grad de var villige til å betale mer i skatt for at tannhelse skal dekkes av egenandelsordningen. Hele 78 prosent sa seg svært eller noe villige til å betale mer skatt.

Stor økning i pasientskader

Siden privat helsetjeneste ble en del av pasientskadeordningen i 2009, opplever Norsk pasientskadeerstatning (NPE) en dobling av erstatningssaker som gjelder behandling i den private helsetjenesten.

I en ny rapport fra Norsk pasientskadeerstatning er alle sakene som gjelder privat helsetjeneste, omtalt. I perioden 2009–2015 har NPE mottatt 3113 saker som gjelder behandling i privat helsetjeneste. Klager på tannleger og tannlegespesialister utgjør 54 prosent av sakene.

Verv en kollega

Det er lett å verve nye medlemmer til ThsF. Som medlem i ThsF og Parat er du sikret profesjonell hjelp hvis du opplever problemer på arbeidsplassen din. Du får også tilgang til en rekke medlemsfordeler.

Når du verver nye medlemmer gjør du en viktig jobb for fellesskapet, og fra 1. juli 2016 vil den som har vervet minst to yrkesaktive medlemmer i løpet av et kvartal være med i trekningen av en iPad mini Retina med 16 GB minne. Blant alle ververne, uansett hvor mange du har vervet i kvartalet, blir du med i trekningen og kan vinne en bagasjevekt.

Dette kommer i tillegg til at alle som verver et yrkesaktivt medlem får et gavekort på 250 kroner som kan benyttes på gavekorttorget.no

ThsF-kongressen 2017

Den 16. og 17. juni 2017 blir det ThsF-kongress som vil bli arrangert på Clarion Hotel og Congress på Gardermoen. Vi starter med mingling 16. juni, mens det 17. juni blir fagdag.

Programmet er ikke helt klart, men det blir variert og spennende. Fra kompetansesenteret i Tromsø kommer tannhelsesekretær Emma Pettersen som vil holde foredrag om odontofobi, og spesialist i klinisk odontologi, Øyvind Skjeldal, vil snakke om tannhelsesekretærens rolle i endodontisk behandling. Tidligere leder i Oslo-politiet, Hanne Kristin Rohde, vil i tillegg holde foredraget: «Kjemp for alt som du har kjært.»

Informasjon om program og påmelding kommer utover høsten og vinteren, men kryss av i kalenderen allerede nå.

Hva med familien hvis en inntekt faller bort?

De fleste av oss får mye mindre fra NAV enn vi tror og trenger hvis en inntekt skulle falle bort. Og selv om vi har forsikringer gjennom jobben, er det ikke sikkert de er store nok til å dekke behovet vårt. Dessuten følger de uansett ansettelsesforholdet.

Er familien avhengig av inntekten din til for eksempel å betjene gjeld, er det tre tilfeller av inntektsbortfall du bør sikre deg mot:

- Hvis du faller fra
- Hvis du blir ufør
- Hvis du blir sagt opp

Som medlem av Parat får du kjøpt disse forsikringene til ekstra god pris: YS Dødsfallsforsikring, Uføreforsikring Pluss og vår nye YS Inntektssikring.

Kontakt oss på tlf. 03100 eller les mer på gjensidige.no/ys

Tannhelsetjenestens kompetansesenter

Det er seks regionale kompetansesenter for tannhelse i Norge. I Nord-Norge er kompetansen samlet inne på universitetsområdet i Tromsø, der tannhelsesekretær Emma Pettersen (34) er en av to tannhelsesekretærer som jobber med odontofobi sammen med en tannlege og to psykologer.

Av: Trygve Bergsland

Senteret som eies av Troms fylkeskommune, ble i likhet med de fem andre odontologiske kompetansesentrene i Norge etablert i regi av Helsedirektoratet. Sammen med tannhelsesekretær Hilde Mari Hjærvik Olsen er Pettersen knyttet til et prosjekt som tilrettelegger tannbe-

handlingstilbud for personer som er utsatt for tortur, overgrep eller har andre årsaker til odontofobi (TOO-prosjektet).

Mange med tannlegeskrek

Prosjektet er en oppfølging av stortingsmelding nummer 35 (2006–2007), der

Helsedirektoratet i ettertid har utarbeidet rapporten som i dag legger til rette for behandling til disse pasientgruppene.

Rapporten anslår at mellom 5000 og 6000 torturofre vil omfattes av ordningen hvert år, i tillegg til mellom 2000 og 4000

Emma Pettersen viser frem kompetansesenteret i Tromsø. Foto: Trygve Bergland.

personer som har vært utsatt for overgrep (vold i nære relasjoner eller seksuelle overgrep), og mellom 6000 og 9000 personer med annen form for odontofobi.

– Når det er gått så langt at funksjonsnivået er hemmet på grunn av dårlig tannhelse, må angsten behandles før tennene, sier Pettersen som er koordinator for TOO-prosjektet i Nord-Norge.

Mer opptatt av mennesker enn tenner
Selv utdannet hun seg til tannhelsesekretær i 2002 og jobbet tre år i privat praksis, før hun fant ut at hun ville prøve noe helt annet.

– Jeg tok en bachelor i tekstilhåndverk i Telemark, men etter en periode ønsket jeg meg tilbake til yrket som tannhelsesekretær og fikk jobb her på kompetansesenteret i Tromsø i 2010, sier Pettersen.

Årsaken til at hun kom tilbake som tannhelsesekretær, var savnet av kontakten med pasienter. – Det er ikke tenner som er interessant, men mennesker, sier hun og mener tannhelsesekretæryrket er mye mer allsidig og spennende sammenlignet med tannlege og tannpleier.

Det er ifølge Pettersen tannhelsesekretæren som oftest kjenner pasienten best.

– Det er tannhelsesekretæren som småprater med pasienten, kaller inn til behandling og blir ringt til i ulike situasjoner, mens tannlegen kan mest om diagnosen og selve behandlingsforløpet. I tillegg er det ofte slik at tannhelsesekretæren har lokal tilknytning, mens tannlegene oftere skifter arbeidssted og tradisjonelt er mer mobile, sier hun.

En meningsfull jobb

For å jobbe med odontofobi mener Pettersen mye dreier seg om personlig egnethet.

– Den som søker seg til en slik jobb, må ønske å jobbe med problemstillingen og ha lyst til å gjøre en forskjell.

Ifølge Pettersen skal ikke teamet primært behandle tenner, i stedet la pasientene få eksponeringstrening og tilrettelegging slik at de skal bli i stand til å motta tannbehandling.

– Vi kunne jobbet mer med kunnskapsoverføring, men vi har holdt kurs for tannhelsesekretærer, og i september skal jeg holde kurs for hele den offentlige tannhelsetjenesten i Telemark.

Tannlege og professor Tiril Willumsen har skrevet en doktorgrad om odontofobi og jobber på avdeling for pedodonti og atferdsfag ved Odontologisk fakultet, Universitetet i Oslo. I et intervju med NTB for en tid tilbake anslår hun at fem prosent av oss har odontofobi, og rundt tre prosent har så stor skrekk at de ikke går til tannlegen i det hele tatt. Hun viser til forskningsresultater som dokumenterer at de som har tannlegeskrekk, ofte også har dårligere tannhelse enn dem som ikke er redde.

– Er fobien ekstremt sterk, kan du synes at det er ubehagelig å gjøre noe med tennene dine i det hele tatt, også det å pusse tenner hjemme kan være ubehagelig, sier Willumsen.

Emma Pettersen i en av de mange fargerike sofaene som møter pasientene.
Foto: Trygve Bergland.

Mange trenger spesialisthjelp

Pettersen sier at omtrent en tredel av deres pasienter har opplevd overgrep som gjør dem negative til alt som har med tannlege å gjøre, og bekrefter at de negative opplevelsene også knyttes til tannpuss, i tillegg til lukt og smak av tannkrem.

– Samtidig kan det være mange grunner utover overgrep som gjør at noen frykter tannlegen. Andre ting som kan skape angst, er lyd, lukt, ikke bli hørt eller følelsen av ikke å ha kontroll, sier hun.

Pasienter med alvorlig odontofobi bør ifølge Pettersen henvises til kompetansesentrene for utredning, dette er ikke noe vanlige tannlegekontor bør behandle uten samarbeid med spesialisthelsetjenesten. Det blir som om fastlegen skal behandle en kreftpasient, noe som ikke er aktuelt. – Det å ligge i tannlegestolen oppfattes ofte også som ubehag og kan igjen knyttes til

overgrepene da det minner om situasjoner de har vært i. Jobben består derfor i en gradvis tilnærming til behandlingen, sier hun.

Krenkelser med ord er ifølge Pettersen ikke uvanlig, noe som kan forsterke andre traumer som mobbing.

– Det er lett å si til en ung voksen at «Du som er stor ...». Voksne kan mene det godt, selv om det oppleves negativt, og det er ofte flere faktorer som slår inn samtidig, sier hun.

Lang behandlingstid

Pettersen sier at behandlingen ofte starter med en telefonsamtale, deretter psykologtimer, opplæring i å mestre angst og deretter eksponering overfor tannhelsesekretær og tannlege.

– Vi estimerer 10 timer pr. Pasient, og i praksis besøker de oss 7–15 ganger før angsten slipper taket. Det hender vi be-

nytter narkose for å hindre smerte, men narkose fjerner ikke frykt, sier hun.

Etter behandling på kompetansesenteret henvises pasienten ifølge Pettersen til praktiserende tannlege i pasientens nærmiljø, men får oppfølging fra senteret i ett til fire år alt etter behov.

– Vi lykkes med de aller fleste og ferdig behandlede pasienter sender vi videre til private tannleger, eventuelt fylkeskommunale dersom det ikke er private tannleger på hjemstedet. Sammen med henvisningen sender vi med en «vaskelapp», en beskrivelse som gjør at tannlegen som tar imot den ferdigbehandlede pasienten, kan ta nødvendige forholdsregler, sier Pettersen.

Et viktig råd til pasientene er ifølge Pettersen å bytte tannlege dersom de ikke er fornøyde eller føler seg komfortable.

Tannhelsesekretær Hilde Mari Kjærvi Olsen har fått tildelt et litt større kontor enn Emma Pettersen. Foto: Trygve Bergsland

Elin Wilhelmsen viser frem trappeløp og etasjeskiller som henger løsrevet fra resten av bygningskroppen. Foto: Trygve Bergland

Tannhelsesekretær som leder

Ledere og mellomledere i tannhelsesektoren består ofte av fagpersoner knyttet til yrket og kan være både tannleger og tannhelsesekretærer. Ingen av utdanningene retter seg spesielt mot ledelse selv om tannhelsesekretærutdanningen omfatter mange administrative oppgaver.

Av: Trygve Bergsland

Elin Wilhelmsen er utdannet tannhelsesekretær og jobber som klinikkordinator for Tannhelsetjenestens kompetansesenter for Nord-Norge (TkNN) som ligger sentralt plassert i Tromsø.

Et bidrag til økt kompetanse

Kompetansesenteret består av en hovedklinikk i Tromsø og en kjeveortopedisk klinikk på Finnsnes.

– Hovedmålene for kompetansesenteret er å bidra til å gi befolkningen god tilgang til spesialisttjenester av høy kvalitet, i tillegg til at spesialistutdanning, forskning og utvikling skal komme befolkning og pasienter til gode. En annen viktig funksjon er å bidra til å heve kompetansen i

tannhelsetjenesten gjennom kurs og hospitering for allmenntannleger, tannpleiere og tannhelsesekretærer, sier Wilhelmsen. Senteret har ifølge Wilhelmsen et nært samarbeid med Institutt for klinisk odontologi (IKO) ved Universitetet i Tromsø (UiT).

– Kompetansesenteret deler bygg med instituttet og universitetstannklinikken i det som blir kalt «Tann-bygget» inne på universitetsområdet i Tromsø, og ligger også der nært knyttet til Universitetssykehuset Nord-Norge (UNN), sier hun.

Eget tannhersedistrikt

En annen oppgave er å bidra med spesialistkompetanse i grunnutdanningen av

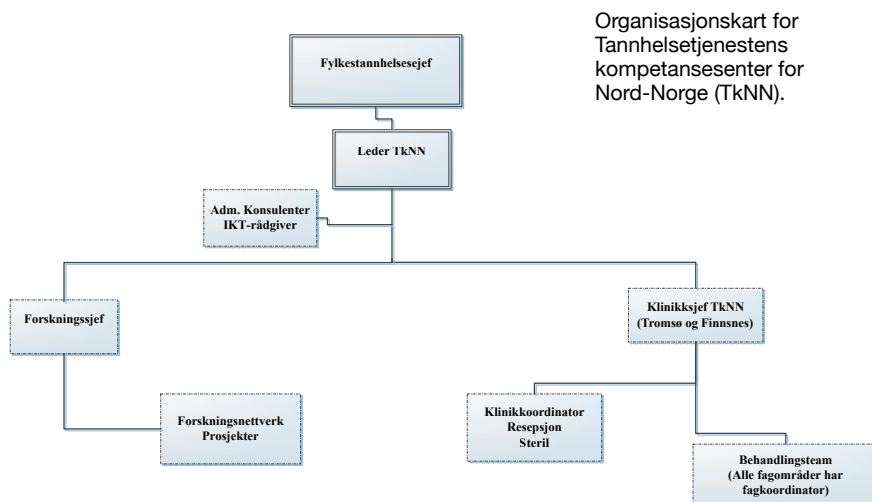
tannleger og tannpleiere.

– Vi er organisert som et eget tannhersedistrikt under den offentlige tannhelsetjenesten i Troms fylkeskommune i tillegg til Nord-Troms, Tromsø, Midt-Troms og Harstad. Hvert distrikt ledes av en overtannlege som har klinikkjef og klinikkordinatorer i lederteamet, sier Wilhelmsen.

Kompetansesenteret tilbyr ifølge Wilhelmsen spesialisttjenester i odontologi og behandler kun pasienter etter henvisning.

– Vi har definert fagområdene oral kirurgi og oral medisin, pedodonti, kjeveortopedi, protetikk, periodonti, kjeve- og ansikts-

radiologi, klinisk odontologi, i tillegg til odontofobi. Utover dette er det etablert et regionalt team med ansvar for pasienter med sjeldne medisinske tilstander, og det er organisert en gruppe for implantatbehandling og en for ortognat kirurgi, sier hun.

På kontoret har Elin Wilhelmsen «sinnadrops» som deles ut til kolleger som trenger søt, ny energi. Foto: Trygve Bergslund

Wilhelmsen sier kompetansesenteret ønsker å tilby flere unge ambisiøse tannleger mulighet til

Å prekvalifisere seg innen forskjellige fagområder.

– Denne prekvalifiseringen startet vi med for to år siden innen fagområdene periodonti og oral kirurgi, hvor de utfører pasientbehandling med veiledning fra spesialister på fagområdene. Disse tannlegene kommer i tillegg til en allmenntannlege som allerede jobber med veiledning fra spesialister, sier hun.

Koordinator og klinikkjef

Hvert fagområde har ifølge Wilhelmsen egen fagkoordinator som har ansvaret med å fordele og prioritere henvisninger. – Årsaken til at jeg kom inn i ledelsen, var at tidligere klinikkjef var mye syk og jeg bisto med ulike administrative oppgaver. Fast jobb som klinikkordinator fikk jeg allerede i 2008 og har i perioder fungert som klinikkjef.

I starten var vi 30 ansatte, mens vi nå har passert 65 ansatte, sier hun.

Wilhelmsen har ansvar for å tilpasse bemanning ved sykdom og sette

sammen team når det er fravær, i tillegg til en rekke andre administrative oppgaver. – Vi har så mange ulike spesialister som ofte gjør det utfordrende å sette sammen nye team ved sykdom eller annet fravær, da ikke alle kan passe inn i de ulike rollene, sier hun.

Av de 65 stillingene på kompetansesenteret er 25 av disse ifølge Wilhelmsen tannhelsesekretærer.

– Dessverre er sykefravær høyest blant kvinner, og tannhelsesekretærene er overrepresentert. Vi jobber med å finne årsaken til det høye sykefraværet og om sykefraværet er arbeidsrelatert, sier hun.

Det er de ansatte på kompetansesenteret som ifølge Wilhelmsen er deres viktigste ressurs, og noen av tannlegene og spesialistene er svenske statsborgere som pendler mellom hjem i Sverige og Tromsø.

– Våre svenske spesialister er svært dyktige, men de har ikke med seg det norske regelverket hverken i utdanning eller på annen måte. Min jobb er derfor ofte å veilede i lover og regelverk i tillegg til bruk av journal og pasientrettigheter. Utover det har jeg ansvar for introduksjon av nyansatte uansett bakgrunn og yrke, sier hun.

Videreutdanning av tannhelsesekretærer

Tilbake til tannhelsesekretærer som ledere mener Wilhelmsen utdanningen knyttet til administrative oppgaver er til god hjelp.

– Utdanningen som tillitsvalgt er i tillegg noe som har vært både lærerik og viktig i min jobb som leder. Tannhelsesekretærer har også en mer allsidig utdanning, selv om jeg gjerne skulle sett at utdanningen vår omfattet mer om ledelse, lover og regelverk, sier Wilhelmsen.

Hun sier kompetansesenteret også tilbyr videreutdanning av tannhelsesekretærer og har hatt flere på hospitering.

– Generelt har vi et ansvar for at alle yrkesgrupper skal sikres muligheter til opplæring og personlig utvikling, og av 352 kursdager i fjor ble 119 av disse kursdage benyttet av tannhelsesekretærer som brukte muligheten til å videreutdanne seg. Dette innen ulike fagområder og ikke ledelse, sier Wilhelmsen.

Hun sier jobben gir stor frihet, men at hun av og til lengter tilbake til tannhelsesekretæryrket.

– Jobben krever stor grad av selvdisiplin og evne til å multitaske. Jeg blir ofte avbrutt og må veksle raskt mellom ulike oppgaver, det er vel i slike perioder jeg savner jobben som tannhelsesekretær, sier Wilhelmsen.

TANN - bygget

Universitetet i Tromsø,
Institutt for klinisk odontologi (IKO)

Tannhelsetjenestens

Kompetansesenter
for Nord-Norge

Universitetstannklinikken

-tannlegeutdanningen
-tannpleierutdanningen

Tann-bygget i Tromsø rommer en rekke ulike tjenester, alle knyttet til tannhelse. Foto: Trygve Bergsland.

Gjenvalg på lederduen Gerd Bang-Johansen og Anne Gro Årmo på årets landsmøte. Foto: Vette Daler.

Landsmøte med framtidsvisjoner

Landsmøtet i ThsF fikk i mars besøk av stortingsrepresentant Heidi Greni fra Senterpartiet, der også forbundsleder Gerd Bang-Johansen ble gjenvalgt for tre nye år. Hun sier de tre neste årene blir en jobb for å sikre en moderne og framtidsrettet tannhelsetjeneste i Norge.

Av: Vette Daler

Mer enn 50 tillitsvalgte deltok på landsmøtet i Tannhelsesekretærenes Forbund (ThsF) i mars, et landsmøte som blant annet vedtok ThsFs strategi for de kommende årene.

– Det viktigste for oss er å skape ny politikk som er tilpasset vår yrkesgruppe, og som samtidig gir et bedre tannhelsetilbud til pasientene, sier Bang-Johansen.

En trygg og god framtid

Hun trekker fram kvikksølsaksen for å illustrere noe av det forbundet gjennom målrettet arbeid har fått til de siste årene. – Kvikksølsaksen er et godt eksempel på

at vi er gode på gjennomføring og være målrettet, vi er uredde til tross for mye motstand. I kvikksølsaksen vek vi ikke en tomme fra vårt mål: yrkesskadeerstatning til de tannhelsesekretærene som hadde blitt syke i sitt arbeid med kvikksølv på tannklinikken, sier hun.

Framtiden for tannhelsesekretærene og for ThsF sto også på agendaen på årsmøtet i mars.

– Vi står oppe i en massiv endring. Stortinget har bestemt at tannhelsetjenesten skal flyttes fra fylke til kommune. Vi har en aldrende befolkning og stor

innvandring. Vi skal ikke verne oss mot forandring, men sikre trygghet i forandringene, sa ThsF-lederen i sin tale til landsmøtet.

Fragmentert og sårbart

Stortingsrepresentant Heidi Greni fra Senterpartiet besøkte landsmøtet med et innlegg om overføringen av tannhelsetjenesten fra fylkeskommunene til kommunene.

– Tannhelsetjenesten bør ligge på regionalt nivå, hvis den ligger på kommunenivå, blir tilbudet for fragmentert og sårbart, og det kan også gå ut over kompetansen. I fylkeskommunen er man en del av et større fagmiljø, dette vil falle bort hvis tannhelsetjenesten ligger i hver enkelt kommune, sier Greni.

Fylkeskommunen ribbes

Senterpartirepresentanten var ikke nådig mot det hun kalte regjeringens «privatiseringsreform».

En glad gjeng på landsmøte: Fra venstre: Ellinor Brattset, Mona-Kirsti Svendsen Persen og Wenche Husby. Foto: Vette Daler.

– Det legges opp til at den kommunaliserte tannhelsetjenesten skal løses i samarbeid med private. Jeg mener den bør fortsette i offentlig regi, særlig med tanke på forebygging, og spesielt når det gjelder distriktkommuner, sier Greni.

Hun var klar på at Senterpartiet ønsker å opprettholde fylkeskommunen som en sterk aktør.

– Overføring av oppgaver fra fylkeskommunen til kommunen er mer snakk om å ribbe fylkeskommunen for oppgaver enn å gi innbyggerne bedre tjenester, sier Greni.

Hun understreket at siste ord er ikke sagt om hvordan offentlig tannhelsetjeneste skal organiseres i framtiden.

– Dere har gitt oss gode innspill. Sørg for å holde debatten varm, og sørg for at tannhelsesekretærenes egne argumenter blir spredt og hørt i de politiske miljøene, oppfordret Senterparti-politikerene.

Kan reverseres

Etter innlegget utdyper hun noen av punktene i samtale med Tannhelsesekretæren.

– Regjeringens kommunereform framstår som en ren sentraliseringsreform. Det viktigste for meg og Senterpartiet er å sørge for gode tjenester for innbyggerne uansett hvor de bor, sier Greni til bladet.

Senterparti-politikerene roser ThsF for å ha tatt så klar avstand fra at tannhelsetjenesten skal overføres til kommunene.

– Argumentasjonen dere har, er knallgod. Fortsett å bruke den mot lokalpolitikere, og konsentrer innsatsen mot regjeringens samarbeidspartnere KrF og Venstre, som ikke ønsker denne reformen, sier hun.

Greni minnet om at reformen ikke skal iverksettes før i 2020.

– Det er valg i 2017. Da har jeg en drøm om et annet stortingsflertall enn i dag. Reformen lar seg nemlig reversere, sier hun.

Storingsrepresentant for Senterpartiet Heidi Greni. Foto: Vette Daler.

Gjenvalg av lederduo

Gerd Bang-Johansen ble gjenvalgt som leder og Anne Gro Årmo som nestleder i ThsF på landsmøtet i mars.

– Takk for tilliten, det er veldig hyggelig å bli gjenvalgt. Nå gleder jeg meg til å gå løs på tre nye år, med utfordringer som kommunereformen, utdanningen og heving av lønn og status for yrkesgruppen, sier Bang-Johansen.

I et nyvalgt landsstyre har de to fått med seg:

- Sekretær: Laila Aas Dyrøy
- Region Nord: Mona Kirsti S. Persen og Randi Mikkelsen (vara)
- Region Midt: Siri Solem og Wenche Husby (vara)
- Region Vest: Ranveig Eidnes og Linda B. Kobbeltvedt (vara)
- Region Sør: Anne-Lise Olsen og Elisabeth S. Tanum (vara)
- Region Øst: Anne Fosshaug og Bjørg Helene Talberg (vara)
- Privat: Ellinor Brattset og May Beth Nilsen (vara)
- Stat: Anne Marie Fester og Unni Straumsnes (vara)

Status i tariffoppgjøret 2016

Årets tariffforhandlinger i stat og kommune er ferdige, mens forhandlingene om ny mønsteravtale mellom Tannhelsesekretærenes Forbund / Parat og Den norske tannlegeforening / Virke ennå ikke er gjennomført.

Av: Turid Svendsen, forhandlingssjef i Parat

Forhandlingsansvarlig for mønsteravtalen er Parat-advokat Kathinka Mohn, og så snart tidspunktet for forhandlingene er bestemt, vil det bli lagt ut informasjon om dette på thsf.no. Resultatene fra stat- og kommuneoppgjøret gjenspeiler den økonomiske rammen som ble fastsatt gjennom frontfagsoppgjøret på 2,4 prosent, uten rom for store generelle tillegg utover dette.

Pensjonsspørsmål er utsatt

Avvikene fra frontfagsrammen er å finne innenfor lavlønnsområdene, samtidig gjenstår det å se hva resultatene av lokale oppgjør vil gi. Fasiten får vi imidlertid først når det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene kommer med sin rapport i slutten av februar neste år.

Pensjonsspørsmålene er ikke løst. I stedet er det lagt opp til ytterligere utredninger av en rekke spørsmål, herunder om det skal åpnes opp for individuelle pensjonskontoer.

Kommunal sektor

Partene i kommuneoppgjøret kom til en forhandlingsløsning, der det ble avtalt et generelt tillegg for de fleste på 7300 kroner eller mer. I tillegg fikk man på plass en egen stillingsgruppe for fagarbeidere med fagskoleutdanning, dette gjeldende fra 2017. Tannhelsesekretærenes Forbund (ThsF) har hatt dette som et viktig krav gjennom mange oppgjør, og avtalen må derfor betegnes som en viktig seier. Kompetanse vil nå gi uttelling på alle nivåer.

Leder i ThsF, Gerd Bang-Johansen, sier forbundet la inn krav om fagarbeider med tilleggsutdanning allerede i 2006, og nå etter ti års kamp blir dette innført. Tannhelsesekretærer med spesialisering av minst ett års varighet innen eget fagfelt (relevant for stillingen), på minimum 60 fagskole- eller studiepoeng, flyttes direkte inn i ny stillingsgruppe fra 1. august 2017. – Dette er en stor seier. Nå blir fagarbeidere sidestilt med høyskolegrupper ved

at vi får automatisk opprykk når vi tar tilleggstudanning. Utdanning skal lønne seg, og dette oppgjøret vil bidra til å motivere medlemmene våre til å ta tilleggstudanning og øke sin kompetanse. Det er bra for alle og vil også øke kvaliteten på de kommunale tjenestene, sier Bang Johansen.

Det understrekes at tilleggstudanningen må være relevant, er den ikke det, vil du ikke bli innplassert i den nye stillingskoden. Tilleggstudanningen skal være en spesialisering innen eget fagfelt. I tillegg er det innført 16-års ansiennitetsstige for alle stillingsgrupper, der det skal foretas en samordning av høyskolegruppene.

Også oppgjøret i Oslo kommune er ferdig, der tannhelsesekretær Ine Zickfeldt Harang representerte Parat i forhandlingene. Her ble det oppnådd et generelt tillegg til alle Parat-medlemmer på 2 prosent av årslønnen, men minimum 8500 kroner. Partene ble også enige om å sette av 0,35 prosent av lønnsmassen til sentrale justeringer senere i år. I tillegg er man enige om å åpne for å forhandle om ny pensjonsordning i mellomoppgjøret 2017.

Statlig sektor

Nylig kom YS Stat, LO Stat og Unio i mål med oppgjøret for ansatte i staten etter mer enn fire timers mekling på overtid. Partene ble enige om en økonomisk ramme på 2,4 prosent der den ene halvparten gis som et generelt tillegg til alle,

og den andre halvparten fordeles lokalt gjennom forhandlinger i de enkelte etater og virksomheter. Oppgjøret inneholder følgende elementer:

Et generelt lønnstillegg til alle på 1,15 prosent med virkning 1. mai
Avsetning til lokal pott på 1,5 prosent med virkning fra 1. juli
B-tabellen bortfaller og erstattes av kronebeløp
Alle rammer og spenn i lønssystemet «åpnes» i toppen opp til lønnstrinn 101

I forhandlingene ble man enige om endringer i det lokale forhandlingssystemet som blant annet betyr at partene i den enkelte statlige virksomhet kan avtale generelle justeringstillegg for hele virksomheten. Videre kan partene avtale å delegere forhandlingene ned på lavere nivå i etaten. Dette betyr at partene på virksomhetsnivå nå vil få betydelig mer ansvar for fordelingen av den lokale lønnsmassen.

Akademikerne har på sin side blitt enige med staten om et generelt tillegg til alle arbeidstakere på 0,5 prosent fra 1. mai, og at det skal føres lokale forhandlinger ute i virksomhetene innenfor en ramme på 2,3 prosent med virkningstidspunkt 1. juli. Dermed har vi i realiteten fått separate hovedtariffavtaler i staten. Én for Akademikerne på den ene siden, og en for YS stat, LO stat og Unio på den andre. For fremtiden vil Akademikerne dermed kun forhandle om sin prorata andel av

lønnspotten, som i år er 2,3 prosent med virkning fra 1. juli.

Spørsmålet er om dette vil få noen betydning for Parat og ThsFs medlemmer. Tidligere praksis i virksomhetene har vært at Akademiker-medlemmene i lokale forhandlinger har fått en større andel av totalt avsatte midler, sammenlignet med hva Akademikernes andel av lønnsmassen skulle tilsi. Dette kan bety at det blir mer til fordeling for Parat og ThsFs medlemmer i tiden framover, men tiden vil vise hvilke utslag dette faktisk vil få.

Det ble ingen endring på pensjon i forbindelse med dette oppgjøret, men Parats ambisjon om et godt og robust pensjonssystem for statsansatte står selvsagt ved lag.

Ytterligere informasjon

I Parats forhandlingskalender for 2016, som du finner på parat.com, kan du følge oppgjøret på de ulike tariffavtalene og se om forhandlingene har startet, er avsluttet, eller om oppgjøret har gått til mekling og eventuell streik. Datoer og status blir oppdatert fortløpende.

Du kan også få mer spesifikk informasjon om tariffhandlingene som gjelder deg og din virksomhet, ved å gå inn på din tariffavtale under «Tariffoppgjøret 2016», eventuelt logge deg inn på «Min side» på parat.com.

Forslag om ny stillingskategori

Særlig uavhengig stilling

Arbeidstakere med særlig uavhengig stilling er i dag unntatt arbeidsmiljølovens arbeidstidsregulering. Det betyr i praksis at disse arbeidstakerne ikke har krav på overtidkompensasjon og ikke trenger å forholde seg til lovens hviletidsbestemmelser.

Av: Vetle W. Rasmussen, advokat i Parat

Arbeidstakere med særlig uavhengig stilling har heller ingen fastsatt ramme for hvor mange timer og når på døgnet det arbeides. Unntaket disse arbeidstakerne har fra loven, åpner derfor for at de kan jobbe svært lange dager. En liten begrensning ligger i en sikkerhetsventil i loven som sier at arbeidstiden ikke skal medføre uheldige fysiske og psykiske belastninger.

Flexibilitet som kan misbrukes

Unntaket for arbeidstakere med særlig uavhengig stilling ble etablert i arbeidsmiljøloven i 1977, men tidligere fantes det også lignende unntak for overordnede stillinger. Bakgrunnen for unntaket er at de ordinære arbeidstidsbestemmelsene ikke er egnet for ansatte som regulerer egen arbeidstid.

For å ansees å ha en særlig uavhengig stilling må den ansatte selv kunne regulere arbeidsbelastningen, i tillegg til å fastsette når og hvordan arbeidsoppgave utføres. Dersom arbeidsgiver forutsetter at arbeidstaker skal være til stede og tilgjengelig i kontorets åpningstid, har ikke arbeidstaker den nødvendige selvbestemmelsen, og vilkåret om særlig uavhengighet er ikke oppfylt.

Bestemmelsen forutsetter stor fleksibilitet for den ansatte, men misbrukes i stort

omfang for å unngå overtidsbetaling. Det har medført at unntaksbestemmelsen flere ganger har vært oppe til vurdering, og er bakgrunnen for at det nå er foreslått både en presisering av bestemmelsens innhold, men også utarbeidelse av en veileder for forståelsen av bestemmelsen. Dette er både positivt og nødvendig.

Delvis uavhengig stilling

Arbeidstidsutvalget har foreslått å etablere en ny kategori som skal unntas de ordinære arbeidstidsbegrensningene. Bakgrunnen for dette er at flertallet i utvalget mener det omfattende misbruket synliggjør behovet for mer fleksibel arbeidstidsregulering. Forslaget kan framstå som en lettvent måte å regulere seg ut av et langvarig misbruk av ordningen, men også som en tydeliggjøring av utfordringer ved dagens arbeidstidsregulering, og det kan være et grunnlag for en debatt om hvordan framtidens arbeidstidsregulering skal se ut.

Nestleder i Parat, Vegard Einan, sier organisasjonens erfaring med særlig uavhengige stillinger er at det ofte er en kategori som er vanskelig å forholde seg til, både for arbeidsgivere og arbeidstakere.

– Mange ganger ser vi at uavhengigheten ikke er så stor som den burde være. Fra Parats side mener vi en mellomkategori

kan være en god erstatning også for mange som i dag har fleksibel arbeidstidsordning, sier Einan.

Det er liten tvil om at teknologien og forventningene om tilgjengelighet for enkelte yrkesgrupper ikke samsvarer med dagens arbeidstidsregulering. Det er derimot en fare for at teknologiutviklingen og muligheten for tilgjengelighet medfører at grensen mellom arbeidstid og fritid viskes ut. Det er derfor viktig å opprettholde behovet for vernebestemmelser og sikring av forsvarlige arbeidstidsordninger.

Einan sier Parats erfaring med fleksible arbeidstidsordninger viser at de ansatte som jobber inn og får plusstimer på time-regnskapet, har store utfordringer med å få disse ut når man ønsker, og i de verste tilfellene slettes timer man har jobbet inn når året er omme.

– Spesielt ser vi i statlig sektor at fleksibel arbeidstid ikke alltid er den fordel for arbeidstakeren som den burde være. Her tror vi en mellomkategori kan være løsningen, ved at den gir den ansatte større innflytelse på når man tar ut timer, forutsatt at dette ikke utvider den totale arbeidsmengden, sier han.

Mener forslaget går for langt

Parat mener i sitt høringsvar at forslaget

går for langt, ettersom det åpnes for en gjennomsnittlig arbeidstid på 48 timer og en nedsettelse av hviletiden til 8 timer. Enkelte hevder at det er en fare for at forslaget utvider normalarbeidsuka for arbeidstakergruppen som er foreslått omfattet av unntaksbestemmelsen.

Ordninger som legger til rette for økt fleksibilitet og selvstendighet, er derimot også positivt for ansatte i virksomhetene. Det er viktig å erkjenne at arbeidslivet er i endring, og at en rekke arbeidstakere forventer stor grad av selvstendighet i regulering av egen arbeidstid. Det må derfor legges til rette for arbeidstidsordninger med større grad av selvbestemmelse, uten at dette går på bekostning av viktige vernehensyn.

For å unngå et en eventuell ny gruppe misbrukes, er det viktig at det etableres en tydelig og tilgjengelig bestemmelse. Omfanget må begrenses til hva som er nødvendig, og det er viktig at vi spør oss om vi skal akseptere å være tilgjengelige for arbeidsgiver til enhver tid.

Uklare forskjeller

Ved en eventuell etablering av en mellomkategori må grensene for arbeidstiden fastsettes slik at det blir en reell mellomkategori. Ved å gi mellomkategorien en vid ramme er det et signal om hvor grensen for en forsvarlig arbeidstid vil være i en særlig uavhengig stilling, noe som vil være svært uheldig.

Ettersom ordningen innebærer muligheten til å jobbe utover normalarbeidsdagen, bør det settes en maksimal grense som samsvarer med de ordinære grensene for overtidarbeid. Dette tilsier at ordningen ikke burde tillate mer enn 45 timer gjennomsnittlig arbeidstid over 16 uker. I tillegg bør de ordinære hviletidsbestemmelsene opprettholdes slik at arbeidstaker har krav på samme restitusjon som ved de

ordinære arbeidstidsbestemmelsene.

En svakhet i forslaget er at det er vanskelig å skille vilkårene for særlig og delvis uavhengig stilling. Bakgrunnen for likheten skyldes at EUs arbeidstidsdirektiv setter begrensninger i hvordan vi kan utforme vårt lovverk. En alternativ tilnærming vil være å etablere mulighet for å gjøre unntak fra hel- og nattarbeidsbegrensningene, sammen med lempeligere bestemmelser for overtid. Dette må da forbeholdes stillinger med stor grad av selvstendighet, og for at det ikke skal benyttes for å unngå ordinær overtidsbetaling, bør ordningen forbeholdes høyinntektsgrupper. Her foreslår Parat at dette i så fall begrenses til stillinger med inntekt over 6 G, tilsvarende 555 456 kroner.

Parat vil med disse innspillene være en bidragsyter for den videre utviklingen av arbeidstidsreguleringen.

” Rettighetene dine er regulert i pakkereiseloven.

Utur på pakketur

Mange av oss skal på pakketur i sommer. De fleste vil få en utmerket ferie, men noen vil få noe annet enn forventet, og som kan være et produkt i strid med den avtalen som ble inngått. Hotellrommet kan være skittent og med kakerlakker, fly kan være forsinket eller kansellert – og maten kan være uspiselig eller forgiftet.

Av: Thore Eithun Helland, advokat i Parat

Får du ikke den reisen eller oppholdet du har avtalt, oppstår det et spørsmål om hvordan slike kontraktsbrudd skal håndteres på best mulig måte.

Skriftlig avtale

En pakketur kan være en charterreise, der det meste er inkludert av transport, overnatting og mat, eller det kan være en bestilling hos et reisebyrå eller et nettreisebyrå om minst to produkter, som typisk vil være transport og overnatting. Det blir gjort en skriftlig avtale på forhånd om hvilke produkter

som er med i avtalen, og hvor mye du som kunde skal betale for det som blir levert.

Det følger av sikker norsk rett at avtaler skal oppfylles. Et reisebyrå eller en reisearrangør som kontraktsmotpart står derfor ansvarlig for at innholdet i avtalen blir oppfylt, selv om de må stole på underleverandører, som flyselskap eller hotellkjeder. Ved kontraktsbrudd kan du som kunde kreve prisavslag og erstatning. I noen tilfeller kan du også kreve omlevering.

– Typisk kan dette være å få et annet hotellrom uten tillegg i prisen.

Det er viktig å være oppmerksom på at det avgjørende ikke uten videre er hvilke forventning du som kunde har, men du må vurdere det som er levert, opp mot det som etter avtalen skulle ha vært levert.

– Det er avviket i avtalen som er kontraktsbruddet eller mangelen.

Dokumentasjon

Er noe mangelfullt, bør du umiddelbart begynne å samle inn bevis.

– Ta vare på dokumenter, kvitteringer og billetter, og ta mange bilder, for å kunne dokumentere for eksempel den dårlige standarden på rommet. Det kan også være nyttig å bruke mobilen til å ta opp lyder dersom det er støy, eventuelt kombiner videoopptak og lyd for å dokumentere mangler.

Ønsker du et avslag i prisen eller omlevering, bør du først ta kontakt med reisearrangøren på stedet. Dette bør også gjøres skriftlig.

– Oppnås ikke ønsket resultat, sender du et krav til det selskapet du kjøpte og betalte reisen eller oppholdet av.

Klage

Dersom reisebyrået vedgår den mangelfulle leveringen, vil det betales ut avslag i prisen eller gis annen, passende kompensasjon. Oppnås det ikke enighet, må reisebyrået i utgangspunktet klages inn for forlikrådet slik at du får dom på kravet.

– Går saken i forlikrådet videre til tingretten og lagmannsretten, kan kostnadene med saken bli mye høyere enn det opprinnelige kravet. Derfor er det heldigvis tvisteløsningsorgan som kan mekle og avgjøre tvisten for en mindre kostnad.

Rettighetene dine er regulert i pakkereiseloven. I tillegg har Forbrukerombudet sammen med interesseorganisasjonene utarbeidet generelle krav til de avtalevilkår som reisebyrået og reisearrangøren skal bruke. Dette er regler som kommer i tillegg til pakkereiseloven. Videre er det egne rettigheter knyttet til flytransport regulert i luftfartsloven med forskrifter.

Hvem skal du klage til?

Som Parat-advokat vil jeg anbefale å bruke Pakkereisenemnda, om dette er mulig.

– Klagen sendes til nemnda med post eller e-post. På hjemmesidene til Pakkereisenemnda finnes også et

klageskjema. Du må dokumentere at reisebyrået eller reisearrangøren har fått en sjanse til å rette på forholdene. Er ikke mangelen rettet, eller ble den rettet på en mangelfull måte, og du vil kreve prisavslag eller erstatning, vil de behandle saken. Fristen for å klage eller å komme med reklamasjon på mangelen er fire uker etter endelig avslag.

Det er viktig at du som kunde legger ved selve pakketuravtalen sammen med klagen til nemnda, i tillegg til bevis på hva som har gått galt. Ta kopi av alle reisedokumenter og eventuelle svar fra dem du har klaget til under reisen.

– Send også over bilder, lydfiler, videoopptak og lignende. Etter at motparten har fått komme med innsigelser, og du har fått anledning til å komme med ytterligere merknader, vil sekretariatet lage et sammendrag som blir sendt over til Pakkereisenemnda for avgjørelse.

Saksbehandlingen kan ta alt fra tre til fem måneder.

– Er du misfornøyd med vedtaket til nemnda, kan du ta tvisten direkte inn for tingretten.

Gjelder klagen bare flyreisen, kan klagen sendes til Forbrukerrådet. Forbruker Europa kan gi hjelp og veiledning ved reiser i EU. Ved tyverier, sykdom og skader under reisen er det forsikringsselskapet som du har reiseforsikret deg i, som skal kontaktes.

Det er således flere steder å få hjelp til å få løst tvister om pakkereiser. Det beste er imidlertid å sette seg inn i den inngåtte avtalen i god tid før turen starter, slik at du får en oversikt over hvilke vilkår som må være oppfylt for at klagen skal kunne behandles av retten eller av andre tvisteløsningsorganer.

– Selv om det er lite sannsynlighet for at uhellet er ute, er det dessverre alltid noen som får en uheldig opplevelse.

Nyttige nettsider

Pakkereisenemnda behandler klager på alle reisearrangører som stiller garanti til Reisegarantifondet, se pakkereisenemnda.no.

Forbruker Europa er et tiltak i regi av EU-kommisjonen som gir informasjon og veiledning til norske forbrukere om rettigheter og plikter ved handel over landegrensene, se forbrukereuropa.no/no

UDs reiseinformasjon gir på sine nettsider praktisk reiseinformasjon, reiseråd og informasjon om hva slags tjenester og bistand norske borgere kan forvente av utenriktjenesten, se regjeringen.no/no/tema/utenriksaker/reiseinformasjon/id2413163/

Reisegarantifondet gjør at du er sikret pengene tilbake dersom pakkereisen kanselleres som følge av konkurs, se rgf.no

Forbrukerrådet, se forbrukerradet.no

Lov om pakkereiser og reisegaranti (pakkereiseloven), se lovdata.no/dokument/NL/lov/1995-08-25-57

Forbrukerombudet er en tilsynsmyndighet som på vegne av forbrukere forebygger og stopper ulovlig markedsføring og urimelige kontrakter, se forbrukerombudet.no

Luftfartstilsynet kan gi råd ved forsinkelser og kanselleringer, men går ikke inn i enkeltsaker og «vurderer» reisen din, se luftfartstilsynet.no/selvbetjening/flypassasjer/

Fra venstre: Gunilla Flateby, John Giæver, Tore Grini, Liv Aasen Mjelde, Reidun Nordgulen og Magne Løwe. Foto Lill Fischer.

Parate pensjonister

Parat forsøker å ivareta alle medlemsgrupper, og pensjonistene i Parat har de samme fordelene som yrkesaktive medlemmer med unntak av bistand i arbeidsforhold. For å beholde fordelene i Parat må man imidlertid videreføre medlemskapet etter oppnådd pensjonsalder.

Av: Lill Fischer

Alle som blir pensjonister, er automatisk medlemmer i Parat-pensjonist, og hovedstyret har satt ned et sentralt pensjonistutvalg. Utvalget og lokale pensjonistgrupper jobber med å gi gode tilbud til medlemmene, der blant annet kontaktpersoner fra hele landet samles en gang i året for å knytte nettverk, utveksle erfaringer og finne nye samarbeidsformer. I år har de vært i Gdansk i Polen.

Ønske om flere aktive medlemmer

Tore Grini fra Skien i Telemark er leder for pensjonistene, der han i styret har med seg John Giæver fra Bærum og Liv Aasen Mjelde fra Trondheim.

– Det er dessverre noen som har fått en ubehagelig opplevelse når de har meldt seg ut og plutselig må betale full pris på medlemsfordeler som for eksempel forsikringene, men da er det for sent. Du kan ikke melde deg inn igjen i Parat som pensjonist, sier Grini.

Giæver er tidligere forhandlingssjef i PRIFO og generalsekretær i Parat. Han har vært med i det sentrale pensjonistutvalget siden det ble opprettet i 2005. – Organiseringen av pensjonistene dekker et behov, men det er altfor mange vi ikke kommer i kontakt med. Vi mangler e-postadresser, sier Giæver,

som oppfordrer alle til å melde inn e-postadresser til Parat.

Mjelde har tidligere vært tillitsvalgt i 2fo (en forløper til dagens Parat, red. anm.) og er både med i det sentrale pensjonistutvalget og i pensjonistgruppen i Trøndelag. Gruppen i Trøndelag feier tiårs-jubileum i år.

– Vi får tilbakemeldinger fra medlemmene våre om at de setter pris på å møte andre pensjonister som har jobbet i ulike virksomheter, sier Mjelde.

Fylkeslag

Pensjonistene har aktive foreninger i Oslo/Akershus, Hordaland, Trøndelag og i Telemark, der de arrangerer ulike aktiviteter, som utenlandsturer, dagsutflukter, museumsbesøk, byvandring, faglige møter, teaterkvelder og middager.

– Målet vårt er å få foreninger i hele landet, men er avhengig av å finne folk som har lyst til å være med og gjøre en innsats, sier Grini.

Reidun Nordgulen er kontaktperson for Parats pensjonister i Hordaland og er med på samling for andre gang. Hun har tidligere vært tillitsvalgt i Statens Vegvesen. – Vi er en gjeng engasjerte personer som har levd en stund. Vi er vitale, idérike,

sosiale og tørster fortsatt etter kunnskap, sier Nordgulen, mens de andre Parat-pensjonistene nikker og er enige.

Gunilla Faleby er leder av pensjonistforeningen i Oslo og Akershus og har tidligere jobbet i Ving. Hun er opptatt av å finne det unike og spesielle når de har arrangementer.

– Brannstasjonen på Grønland i Oslo er 150 år, og da tar vi selvfølgelig en tur til brannmuseet, sier Faleby, som tidligere har arrangert tur til Arbeidermuseet.

I 2015 var det i alt 70 medlemmer på arrangementene, ifølge Faleby.

– Det største arrangementet er etterjuls-middagen med 44 deltakere, der det er mange gjengangere, men det dukker stadig opp nye fjes, sier Faleby.

Magne Løwe er kontaktperson i Telemark og mener informasjonen om Parats pensjonistarbeid kan bli bedre.

– Den tillitsvalgte på arbeidsplassen er en viktig ressurs for oss. De vet når medlemmer slutter og blir pensjonister, det er også disse som er nærmest til å informere om vårt arbeid, sier Løwe.

Tore Grini sier pensjonistene er en viktig ressurs i organisasjons- og samfunnsliv, selv om de ikke lenger er i arbeid.

UNG-engasjement i Parat

Årets UNG-samling ble i mai arrangert på Preikestolen fjellstue. Med nærmere 50 aktive deltagere fra hele Norge ble det skapt et sterkt felleskap og en arena for aktiv delttagelse gjennom en minnerik gåtur opp til Preikestolen, et faglig program og valg av nytt styre.

Tekst: Ellen Hauff. Foto: Morten Seglem.

Hele styret var på valg, noe som resulterte i at Idar Gundersen ble valgt som ny leder. Med seg i styret har han fått med Espen Grovassbakk, Bente Laumb, Daniel Stegeli og Ellen Hauff. Kristine Johannessen er valgt som vara.

Løpende oppdateringer på Facebook

Det nye styret sier de vil fortsette det gode arbeidet med å ivareta de unges engasjement og representere unges interesser og rettigheter i arbeidslivet. Målet er å vektlegge tilstedeværelse på sosiale medier – primært på Facebook-siden til Parat UNG som alle oppfordres til å like og følge med på. – Her vil det ligge en kort presentasjon av de nye styremedlemmene og informasjon om aktuelle aktiviteter i tiden framover.

Under samlingen på Preikestolen presenterte rådgiver i Parat, Ragnar Eggesvik,

fagforeningens rolle i et historisk perspektiv, i tillegg til Parats flaggsak for 2016 som er «verdien av et organisert arbeidsliv». Med flaggsaken som utgangspunkt ble deltagerne utfordret til å ta stilling til et emne som er i vinden om dagen – delingsøkonomi.

Debatt og gruppearbeid

Det faglige innholdet i UNG-samlingen la også til rette for gruppearbeid rundt midlertidig ansettelse, og en debatt mellom Valborg Horgen (18) og Aleksander Danielsen (28) tydeliggjorde at deltagerne i utgangspunktet ikke er imot midlertidig ansettelse når kontrakten er til gjensidig fordel for både arbeidstager og arbeidsgiver, men deltagerne støtter ikke uansvarlig bruk av midlertidig ansettelse.

Under foredraget «På stigende kurs» som ble holdt av nestleder i Parat, Vegard Einan, fikk deltagerne en dypere forståelse

for Ryanair-saken til Alessandra Cocca som har pågått siden 2012, og som nå skal opp for Høyesterett i midten av september.

– Saken belyser viktigheten av å være organisert og at Norge har et bra lovverk forutsatt at norsk lov gjelder for alle som vil drive næringsvirksomhet her i landet, sier Einan.

Oppfordring til å delta i samfunnsdebatten

Sandra Borch er rådgiver på Parat-kontoret i Tromsø og beskrev hvor viktig den nordiske modellen er for unge i arbeidslivet. – Det er viktig at ungdom tar på seg verv og bruker tid på å beskytte og fremme rettigheter vi har kjempet for i Norge. Vi skal tørre å snakke høyt i samfunnsdebatten, det er store gevinster i det, sier hun. Borch har selv kjempet for å komme dit hun er i dag, men sier vi har mye det er verdt å kjempe for.

Ina Danielsen. Foto: Morten Seglem

Ina og Aleksander Danielsen. Foto: Morten Seglem

Gjengen samlet på Preikestolen. Foto: Morten Seglem

Rettssak i spørsmålet om reell arbeidsgiver

*Parat-advokatene Lene Liknes Hansen
og Christen Horn Johannessen.
Foto: Trygve Bergsland/Norwegian.*

” Dersom Norwegian vinner denne saken, vil i realiteten dette sette arbeidsmiljølovens bestemmelser til side.

Ansatte i Norwegian, støttet av Parats advokater, har anlagt sak mot Norwegian Air Shuttle i en prinsipiell viktig sak om hvem som er reell arbeidsgiver. Parat-leder Hans-Erik Skjæggerud sier saken kan være avgjørende for framtidig organisering av norsk arbeidsliv.

Av: Trygve Bergsland

Asker og Bærum tingrett skal avgjøre om det er morselskap eller datterselskap som er arbeidsgiver i Norwegian. Parat mener i tillegg at morselskapet har drevet ulovlig innleie av arbeidskraft. Dom i saken forventes å komme i løpet av sommeren. Det er Parat-advokatene Lene Liknes Hansen og Christen Horn Johannessen som fører saken på vegne av pilotene og kabinansatte i Norwegian.

Norwegian mener Parat tar feil

Påstandene avvises av selskapet. I retten viser selskapets advokater til at arbeidsgiveransvaret er knyttet til ansettelseskontrakten. Når det gjelder påstanden om ulovlig innleie, mener Norwegian at dette er innenfor loven, så lenge selskapet er i en pågående prosess med omstruktureringer.

Det at overføringen av de ansatte skjedde under pilotstreiken i fjor, mener selskapet er tilfeldig og ikke kan være til hinder for selskapets rett og mulighet til å gjennomføre organisatoriske endringer. Det er advokatene Tarjei Thorkildsen og Christian

Backe fra advokatfirmaet BAHN som fører saken på vegne av Norwegian.

Avgjørende for arbeidsmiljølovens betydning

Spørsmålet retten skal ta stilling til, er ifølge Skjæggerud et grunnleggende prinsipp i norsk arbeidsliv.

– Dersom Norwegian vinner denne saken, vil i realiteten dette sette arbeidsmiljølovens bestemmelser til side. Det åpner for selskapsmodeller som effektivt vil hindre arbeidsmiljølovens vernebestemmelser og gi arbeidsgiver all makt. Taper vi denne kampen, mister store deler av arbeidsmiljøloven betydning og funksjon. I så fall er det også grunn til å frykte at dette er modeller som vil utbre seg i mange andre områder av norsk arbeidsliv, sier Parat-lederen.

Sju piloter og sju kabinansatte har gått til sak mot Norwegian fordi de mener at morselskapet Norwegian Air Shuttle (NAS) er reell arbeidsgiver og driver ulovlig innleie av arbeidskraft fra ulike datterselskaper.

Påstandene avvises av selskapet – som i sluttinnlegg til retten viser til at arbeidsgiveransvaret er knyttet til ansettelseskontrakten. Norwegian mener de er innenfor lovverket så lenge selskapet er i en pågående prosess med omstruktureringer.

Fragmentering

Parats advokater mener formelle endringer i Norwegian selskapsstruktur ikke rokker ved det faktiske forhold, nemlig at det er morselskapet som driver flyvirksomheten og utøver arbeidsgiverfunksjonen overfor de flygende. De viser også til at Høyesterett tidligere har slått fast at det er den som har ansvaret for ledelsen og resultatene, som er å regne som formell arbeidsgiver.

– Norwegian fragmentering av virksomheten bryter med arbeidsmiljølovens formål om sikring av trygge arbeidsforhold. Dersom arbeidstakere på denne måten fjernes fra den virksomheten de faktisk er tilknyttet, bortfaller selve grunnlaget for balansen mellom arbeidsgivere og arbeidstakere slik arbeidsmiljøloven i dag legger opp til, sier Skjæggerud.

Parat-advokat Christen Horn Johannessen sier i retten at en av årsakene til omorganiseringene i selskapet skyldes forsøk på å organisere seg bort fra pensjonsansvaret overfor pilotene, noe selskapet ikke lyktes med, og som Norwegian tapte i en tidligere retts sak.

– Det opprettes flere selskaper for å skille yrkesgrupper med ulike pensjonsordninger, men vi oppfatter at morselskapet og ledelsen der fortsatt er deres reelle arbeidsgiver. Den omorganisering vi har sett gjennom virksomhetsoverdragelser i forbindelse med tariffforhandlinger med de flygende, er ikke en naturlig del av den større omorganiseringen Norwegian for øvrig gjennomfører for å tilpasse seg sine behov, sier Horn Johannessen i retten.

Papirselskaper uten reelt innhold

Han peker videre på at all bruk av virksomhetsoverdragelse er gjort veldig hurtig og i sammenheng med konflikter under tariffforhandlinger, og han spør om dette er tilfeldig.

– Vi mener Norwegian flytter ansatte til papirselskaper uten reelt innhold for så å fortsette driften som tidligere. Spørsmålet er om Norwegian kan gjøre dette og derved unngå arbeidsgiveransvar og svekke de ansattes posisjon overfor sin egen arbeidsgiver? Vår vurdering er at slike omorganiseringer ikke kan gjøres

uten at morselskapet i dette tilfellet fortsatt har arbeidsgiveransvar, sier Horn Johannessen.

Lene Liknes Hansen mener Norwegian heller ikke kan flytte de ansatte pilotene og kabinansatte ut til ulike datterselskaper for deretter å leie dem inn igjen neste dag, slik at de fortsetter å gjøre den samme jobben som de alltid har gjort, men nå med en ny arbeidsgiver.

– Så lenge selskapet har et fast behov for ansatte er innleie ulovlig, og de omorganiseringene selskapet gjør, utfordrer balansen i arbeidervernlovgivningen, sier hun i retten.

Horn Johannessen mener Norwegian i realiteten ønsker seg et allment amnesti fra å følge norsk lov og arbeidsrett på sin vei mot å etablere seg som et stort lavprisselskap.

– Enkelte idrettsutøvere doper seg, mens det vi ser her, er en form for konkurranserettslig doping. Det er gjennom en dom behov for å gi

” Vi mener Norwegian flytter ansatte til papirselskaper uten reelt innhold for så å fortsette driften som tidligere.

Norwegian en tydelig beskjed om hvordan de kan opptre overfor sine ansatte. Vi mener selskapet prøver seg på en grunnleggende omlegging av gjeldende norsk arbeidsrett. Arbeidsmiljøloven er laget for å verne arbeidstakere mot nettopp det vi ser i denne saken, sier han.

Problematiske ansvarsforhold

Norwegians advokat Tarjei Thorkildsen mener pensjonssaken og hvordan Norwegian på overordnet plan organiserer driften, ikke har betydning for sakens rettslige problemstillinger.

– Vi mener det blir gjort forsøk på å etablere et ufordelaktig inntrykk av selskapet. Det er for oss også uklart hva de ansatte vil oppnå med sine påstander. Hvilket selskap skal de jobbe for, og hvilken instruksjon skal man følge hvis de er motstridende? De ansatte prøver å være ansatt to, egentlig tre steder, uten at konsekvensene av dette på noen måte er klart. Verken arbeidsmiljøloven eller rettsordningen for øvrig har system for å håndtere det som ville være konsekvensene av dom i samsvar med påstandene fra Parat-advokatene, sier Thorkildsen i retten.

Han mener de nye selskapsstrukturene er reelle og tuftet på rasjonelle grunner.

– De sentrale hensyn som ligger til grunn for organiseringen, er behov for en konsernstruktur som følge av vekst og geografisk utbredelse. Finansiering av flykjøp krever et skille mellom drifts- og eierselskap, i tillegg til at det ikke er operasjonell risiko i morselskapet. Effektiv drift oppnås gjennom rendyrking av spesialister innen ulike yrkesgrupper kombinert med samdrift som tilsier samling av ressurser og fellesfunksjoner på tvers av ulike datterselskaper, sier Thorkildsen.

Norwegian direktørene Gunnar Martinsen og Geir Steiro var stevnet som vitner i saken. Foto: Trygve Bergsland.

Parat-advokat Christen Horn Johannessen.

*Norwegians advokat
Tarjei Thorkildsen.*

Spørsmål om reell arbeidsgiver i andre bransjer

Spørsmålet om reell arbeidsgiver er aktuelt for de fleste bransjer og virksomheter, og ikke bare luftfart. Arbeidsgiverorganisasjonen Virke beskriver en problemstilling i oljeindustrien fra 2012, der Høyesterett har vurdert arbeidsgiveransvaret knyttet til eierskifte av en oljerigg i produksjon. Resultatet av denne konflikten viser at ny eier, og dermed den som drifter den reelle virksomheten, også i lovens forstand er arbeidsgiver.

LO krevde i 2015 at bussjåfører måtte være ansatt hos den som var oppdragsgiver, i dette tilfellet Kolumbus. Årsaken var at det var dette

selskapet som bestemte alt: bussenes utforming og utstyrsnivå, rutetraseene og rutetidene, hvile- og sanitæranlegg. I tillegg kan dette selskapet følge den enkelte buss online og i sanntid.

Postdoktor ved Institutt for privatrett ved Universitetet i Oslo, Marianne Jenum Hotvedt, skriver i Dagens Næringsliv at arbeidsgiveransvaret ikke er begrenset av hvilke parter som har signert ansettelsesavtalen. I viktige spørsmål om hvem som er ansvarlig for HMS og vern mot diskriminering, er det ifølge Jenum Hotvedt nok at du som arbeidstaker har en tilknytning til et selskap, du må ikke være formelt

ansatt.

I en artikkel fra i år skriver Jenum Hotvedt om tilsvarende problemstilling knyttet til delingsøkonomien og selskapet Uber som tilbyr persontransport. Hun mener det er mye som taler for at selskapet har arbeidsgiveransvar, særlig i de tilfeller der arbeidstaker ikke har annet arbeid. Sjøføren har inngått avtale om kjøring, friheten til å avslå oppdrag er begrenset, applikasjonen bestemmer kjørerute og pris. I tillegg håndterer Uber all økonomi.

Parat for reisende

Når du skal på ferie og reiser med fly, er det Parat-medlemmer som sørger for at du får en god reise. Alt fra du kjøper billetten til du sitter trygt i flysetet. Parat-bladet har møtt et knippe medlemmer i reiselivsbransjen.

Tekst og foto: Vetle Daler.

Parat organiserer ansatte i alle deler av reiselivsbransjen, og når du skal ut og reise med fly, er du nesten alltid i kontakt med ett eller flere Parat-medlemmer underveis – fra du kjøper billetten til du sitter trygt om bord i flyet.

Samhold

På Norges hovedflyplass har Parat et stort antall medlemmer i en rekke forskjellige selskaper, med egne klubber. Disse klubbene samarbeider, gjennom «hovedflyplassutvalget» som ble etablerte i fjor høst. Elin Rise er koordinator for hovedflyplassutvalget.

Rise sier tanken er å skape samhold blant alle ansatte på flyplassen.

– Parat binder oss sammen selv om vi jobber i forskjellige bedrifter og på forskjellige fagområder. Vi har mange av de samme utfordringene, og når vi står

sammen, har vi større muligheter til å lykkes. Å være koordinator for dette samarbeidet er utrolig lærerikt, og man blir kjent både på det personlige plan og profesjonelt, i tillegg til at man får verdifulle kontakter og nettverk, sier Elin Rise.

Kurser ansatte

Elin Rise er tillitsvalgt i SAS Ground Handling (SGH), et selskap som tar

seg av en rekke servicefunksjoner på flyplassen, som billettsalg, innsjekking og stuing av bagasje. Selv jobber hun for tiden som instruktør og kursdesigner i bedriftens skoleavdeling. Her kurser hun både nyansatte og gir påfyll til andre ansatte, noe hun trives godt med.

– Etter 20 år i terminalen var det fint å komme hit, sier hun.

Innsjekkingsmedarbeideren

Jon Emil Lindhjem (19) er lærling på trafikkavdelingen i SAS Ground Handling.

– Som lærling skal jeg innom alle de forskjellige avdelingene på trafikkavdelingen, noe som innebærer å sitte på innsjekkingsskranker, sende fly av gårde ute på «gate», være til hjelp for passasjerer på ankomsts-service og sist, men ikke minst være på billettkontoret, sier Lindhjem.

Han sier det er store variasjoner i jobben. – De aller fleste passasjerene er utrolig hyggelige, og jeg liker spesielt godt dem man kan tulle litt med. Det kommer noen som kan være litt vanskelige innimellom, men man skal absolutt ikke la dem ødelegge, sier Lindhjem.

Køer kan fort oppstå, og Lindhjem anbefaler alle reisende å møte opp tidsnok.

Billettsejgeren

Michelle Madsen (39) er seniorkonsulent på billettkontoret og ansvarlig for å selge billetter.

– Vi fungerer også som et servicesenter. Passasjerene har veldig mange spørsmål, og folk tror vi kan svare på alt, sier hun.

Det beste med å jobbe her er ifølge Madsen at ingen dager er like.

– Tiden går fort, fordi det alltid skjer mye her, og jeg slutter aldri å lære noe nytt. Jeg har prøvd å jobbe andre steder, men det går bare ikke, smiler Michelle.

Hun har mye erfaring med stressede passasjerer.

– De fleste er hyggelige selv om en del er stresset. Vi har gått på kurs i hvordan vi skal takle spesielle passasjerer, men det er klart at man blir stresset av å ha denne stillingen. Det er en del av jobben, hvis jeg ikke blir stresset, blir det kjedelig. Det er det som gjør jobben spennende, sier Madsen.

Hennes viktigste råd til passasjerene er å ta seg god tid.

– Vær tidlig ute, uansett om det er høysesong eller lavsesong. Ting kan skje. Slapp av, du skal på ferie, er rådet hun gir.

Sikkerhetskontrolløren

Madeleine (23) er vaktleder i sentral sikkerhetskontroll på Gardermoen og har ansvar for å påse at alt som utføres av sikkerhetskontrollører, er i henhold til regelverket.

– Det beste med jobben min er å få møte mange forskjellige mennesker hver dag. Jeg har en viktig jobb, og det er gøy å se at man kan få passasjerer til å føle seg trygge for de skal om bord i fly, sier Madeleine.

Hun ser mange forskjellige passasjerer, alt fra reisevante som reiser hver dag, til dem som reiser en gang i året eller som aldri har reist med fly før.

– Jeg vil at alle skal føle seg trygge når de har passert sikkerhetskontrollen, sier hun.

Madeleine har følgende råd til flypassasjerene:

– Planlegg reisen, slik at man har god tid på flyplassen. Nå i sommer er det mange som skal ut og reise, så litt ekstra tid er bare fint. Vær forberedt på hva som er tillatt å ha med i håndbagasjen, slik at det går raskere for deg og alle andre passasjerer, sier hun.

Flytankeren

Jon Ekkeren (45) er ansvarlig for å fylle drivstoff på alle slags typer fly.

– Det beste med jobben er miljøet blant de ansatte, og at vi har gode rutiner på alt vi driver med. Vi har dessuten fine skift og en helt grei lønn, sier Ekkeren.

Stueren

Lise Pettersen (19) er ansvarlig for å laste og lossede bagasje og varer.

– Jeg trives veldig godt, og miljøet er bra, men jobben kan være tung. Det trives jeg med, fordi jeg liker det fysiske ved jobben, sier Lise, som er lærling og som vurderer en karriere i forsvaret.

Catering-medarbeideren

Wojciech Lubasinski (35) jobber i Gate Gourmet og er ansvarlig for mottak av matvarer, i tillegg til å registrere og distribuerer maten videre.

– Det beste med jobben i Gate Gourmet er å vite at man er en del av et stort selskap, og at man lærer mye om mat, treffer kolleger fra hele verden og lærer om andre kulturer, sier Lubasinski.

Han håper han er med på å gjøre reisen bedre for passasjerene.

– Jeg ønsker at jobben vi gjør her, får passasjerene til å smile når de spiser maten vår, sier Lubasinski.

Gate-medarbeideren

Morten Rynning (61) er seniorkonsulent og ansvarlig for at flyet går i rute, innenfor alt som heter sikkerhetsmarginer, og at alt som mat, drivstoff og stuere er på plass.

– Dette er en koordineringsjobb. Det er hyggelig å snakke med folk, og jeg liker kontakten med passasjerer, kolleger og mannskap fra forskjellige selskaper, sier Rynning.

Oppfordringen fra Rynning er å oppføre seg ordentlig mot dem som er på jobb, vi er bare mennesker, sier han.

Den kabinansatte

Maria Kanstad (23) er ansatt i SAS og ansvarlig for sikkerhet og service om bord i flyet.

– Kollegene og passasjerene er det som gjør det hyggelig å jobbe her. Det er trivelig å møte nye folk og å være til stede hvis de trenger hjelp, sier Kanstad.

Passasjerene som reiser om sommeren, mener Kanstad er litt annerledes enn dem hun treffer resten av året.

– I vinterhalvåret er det flere forretningsreisende, men nå på sommeren møter jeg mennesker som reiser sjeldnere og er i feriemodus, sier Kanstad.

Piloten

Troy Nøstdal (27) er styrmann og har ansvaret for å drifte hele flygingen sammen med kapteinen om bord.

– Å bli pilot var «love at first flight», smiler Nøstdal, som aldri blir lei av å se solen hver dag når flyet bryter gjennom skylaget.

Trafikkordinatoren

Jo Haugen Bakke (48) jobber i SAS Passenger Care Center (PCC) og er ansvarlig for å koordinere og følge opp passasjerer som blir berørt av forsinkelser og kanselleringer, og sørge for at de blir informert via SMS og e-post.

Bakke er i tillegg ansvarlig for intern koordinering i tett samarbeid med en rekke andre avdelinger når det er behov for alternativ transport ved værproblemer og lignende, eller hvis passasjerene trenger hotell.

– Ingen dag er lik. Vi samarbeider tett med andre avdelinger og kolleger i SAS, ikke bare på Gardermoen, men også i Skandinavia og Europa, sier han.

Parat på Gardermoen

Parat organiserer medlemmer i følgende bedrifter på Oslo lufthavn Gardermoen (OSL):

- SAS Ground Handling (SGH) håndterer en rekke servicefunksjoner.
- NOKAS har ansvaret for sikkerheten.
- Menzies yter service til en rekke ulike flyselskap.
- Gate Gourmet leverer mat, drikke og taxfree.
- LSG leverer mat, drikke og taxfree.
- Gardermoen Fuelling Service (GFS) har ansvar for all flytanking.
- Sodexo har ansvar for renhold av fly.

I tillegg organiserer Parat piloter og kabinansatte i en rekke ulike fly- og helikopterselskaper.

Hva med familien hvis en inntekt faller bort?

De fleste av oss får mye mindre fra NAV enn vi tror og trenger hvis en inntekt skulle falle bort. Og selv om vi har forsikringer gjennom jobben, er det ikke sikkert de er store nok til å dekke behovet vårt. Dessuten følger de uansett ansettelsesforholdet.

Er familien avhengig av inntekten din til for eksempel å betjene gjeld, er det tre tilfeller av inntektsbortfall du bør sikre deg mot:

- Hvis du faller fra
- Hvis du blir ufør
- Hvis du blir sagt opp

Som medlem av Parat får du kjøpt disse forsikringene til ekstra god pris: YS Dødsfallsforsikring, Uføreforsikring Pluss og vår nye YS Inntektssikring.

Kontakt oss på tlf. 03100 eller les mer på gjensidige.no/ys

Leder i Personellforbundet Johan Hovde og Paratleder Hans-Erik Skjæggerud. Foto: Vette Daler.

Samarbeid mellom Parat og Personellforbundet

Det er signert en samarbeidsavtale som skal styrke samarbeidet mellom de to YS-forbundene på både lokalt og sentralt nivå. Personellforbundet organiserer alle grupper sivile og vervede i Forsvaret samt tilsatte ved Forsvarsmateriell, Forsvarsbygg, Nasjonal sikkerhetsmyndighet og Forsvarets forskningsinstitutt.

Forbundene skal jobbe sammen om kursvirksomhet, spesielt i statlig sektor, og Parat skal bistå i forbindelse med juridiske spørsmål.

Dagsseminar i august

I august inviterer Parat og YS-Stat til kurs knyttet til ny hovedtariffavtale og tjenestemannslov i staten. Kursene vil bli holdt seks ulike steder rundt i landet og er åpne for tillitsvalgte i Parat som skal forhandle lokal lønn, eller på annen måte er brukere av tjenestemannsloven.

De som ikke har anledning til å være med på kurs, vil få mulighet til å delta på nettmøte, eller kan se kurset i opptak. Link til webinarer blir lagt ut på parat.com etter sommeren.

Unge talenter i Parat

Parats hovedstyre ønsker å finne en ordning der Parat kan ta ansvar for å utvikle unge talenter som i framtiden kan være kandidater til toppverv i organisasjonen.

Hovedstyret ønsker at et slikt tilbud skal synliggjøres for medlemmer og tillitsvalgte og være et bidrag til positivt omdømme for Parat.

Ina og Aleksander Danielsen. Foto: Morten Seglem.

ORGANISERT ✓

Verdien av det organiserte arbeidsliv

Tittelen er hentet fra Parats flaggsak og vil få stor oppmerksomhet i organisasjonen i år og muligens neste år. Verdien av et organisert arbeidsliv framheves som forklaring på hvorfor Norge klarer seg godt i konkurranse med andre land, og sikrer deg hjelp og bistand i diskusjoner med arbeidsgiver.

Dette er også tema under regionkonferansene som Parat arrangerer i Kristiansand, Bergen, Oslo, Trondheim og Tromsø i september og oktober.

Administrerende direktør i Virke, Vibeke Hammer Madsen, Arbeids- og sosialminister, Anniken Hauglie og nestleder i YS, Hans-Erik Skjæggerud. Foto: Øyvinn MygelASD.

Flyktninger i jobb

Parat-leder og nestleder i YS, Hans-Erik Skjæggerud, har sammen med regjeringen og de andre partene i arbeidslivet signert en samarbeidserklæring som skal få flere flyktninger i jobb.

Flyktninger skal få en grundig kompetansekartlegging i mottakene slik at NAV og kommunen vet hva en nyinnflyttet flyktning har med seg av kompetanse. Deretter skal de sammen velge ut kandidater som hurtig kan komme i jobb. Lønnstilskudd og oppfølgingsordninger som for eksempel mentorstøtte på arbeidsplassen skal benyttes i dette arbeidet.

Feil i feriesak

I utgave to i år presenterte vi en sak om sommer, sol og ferie. Her har det sneket seg inn en feil under avsnittet om «Overføring av ferie». Man kan avtale å overføre inntil 17 virkedager, noe som tilsvarer 14 arbeidsdager og ikke 15 som det står i teksten.

Sjefsøkonom i YS Helle Stensbak.
Foto: Trygve Bergsland.

Årets Paratkonferanse blir avholdt 17. november 2016 på Scandic Oslo Airport. Følg med på parat.com for å se program og påmelding.

Fleksibel arbeidstid

Parat støtter i et høringsvar Arbeidstidsutvalgets forslag om økt fleksibilitet i tidsrommet mellom klokken 21.00 og 23.00, men bare hvis det er arbeidstaker som ønsker det selv. Arbeidsgiver skal ikke kunne pålegge arbeid i dette tidsrommet. I høringsuttalelsen skriver Parat blant annet: Våre erfaringer er at arbeidsgiverne stadig oftere har en forventning om at de ansatte skal være tilgjengelig på digitale medier døgnet rundt, også i de perioder det er tatt ut fritid og ferie. Parat mener at dette er en uheldig utvikling. Det er derfor av sentral betydning at ordningen skjer på arbeidstakers premisser, og er basert på arbeidstakers behov.

Parats regionutvalg (RU)

■ RU region Nord (Finnmark, Troms, Nordland):

Leder: Lars Raymond Holm, Luftfartstilsynet
E-post: Lrh@caa.no
Johanne Hagerupsen, Høgskolen i Harstad
E-post: johanne.hagerupsen@hih.no
Øivind Østbø, Remiks
E-post: oivind.ostbo@remiks.no
Anne-Katrine Thomassen, Brønnøysundregisterne
E-post: akt@brreg.no
Tor-Fredrik Olsen, Finnmark Fylkeskommune
E-post: tor.fredrik.olsen@ffk.no
Line Anett Paulsen, Securitas, Leknes Lufthavn, Ungrepresentant
E-post: line_hoseth_88@hotmail.com

■ RU region Midt (Nord- og Sør Trøndelag, Møre og Romsdal):

Leder, Jannike Hanssen, Statens vegvesen
E-post: Jannike.hanssen@vegvesen.no
Morten Mørch, NTNU
E-post: Morten.morch@ntnu.no
Siri Finseth, Helse Nord-Trøndelag
E-post: Sirs.finseth@helse-nordtrondelag.no
Grete Kambuås, Boots Apotek
E-post: gretkam@online.no
Marit Holstad Aarsæther, Høgskolen i Volda
E-post: maritaa@hivolda.no
Mona Nerland, Politiet i Molde, Ungrepresentant
E-post: mona.nerland@politiet.no

■ RU region Øst (Østfold, Hedmark, Oppland, Oslo og Akershus):

Leder: Hilde Margrete Bjørklund - Cappelen Damm AS
E-post: hilde.bjorklund@cappelendam.no
Bente Iren Tollefsen Moen - Statens Pensjonskasse
E-post: bente.iren.moen@spk.no
Stein Grindheim - SAS Ground Handling
E-post: stein.grindheim@sas.no

Ronny Kjønso - Asko Øst

E-post: ronny.kjonso@asko.no
Anja P. Ahlstrøm – NIBIO
E-post: Anja.Ahlstrom@nibio.no
Hans Andreas Bøhmer, Securitas i Oslo, Ungrepresentant
E-post: hanboh@gmail.com

■ RU region vest (Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane):

Leder: Rune Skaar, Bergen kommune
E-post: rune.skaar@bergen.kommune.no
Vidar Alfei, NAV Økonomiteneste
E-post: vidar.alfei@nav.no
Hege Solbakken Sæbø, Stavanger Aftenblad AS
E-post: hege.solbakken.saebo@aftenbladet.no
Wibecke Søråas Onarheim, Gulating lagmannsrett
E-post: wibecke.soraas.onarheim@domstol.no
Gro Nondal Buvik, Sognekraft AS
E-post: gro.nondal.buvik@sognekraft.no
Erik Andreassen, Gate gourmet i Bergen, Ungrepresentant
E-post: eandreassen@gategourmet.com

■ RU region Sør (Aust- og Vest Agder, Telemark, Vestfold og Buskerud):

Leder: Ragnhild Negård - NAV
E-post: ragnhild.negard@nav.no
Helge Tverdal – AS Varden
E-post: helge.tverdal@varden.no
John-Inge Nerland – Fylkesmannen i Buskerud
E-post: fmbujin@fylkesmannen.no
Nina Ødegård – Høgskolen i Buskerud og Vestfold
E-post: Nina.Odegard@hbv.no
Cecilie Holt, NAV
E-post: cecilie.holt@nav.no
Hilde Valen, NAV i Vennesla, Ungrepresentant
E-post: hilde.valen@nav.no

Spørsmål til juridisk og forhandlingsavdelingen i Parat

Vi som gir svar i denne utgaven av Parat er:

*Renate Messel Hegre
Forhandler*

*Guro Løkken Børø
Advokat*

*Turid Svendsen,
Leder forhandlingsavd.
Advokat*

*Vetle W. Rasmussen,
Advokat*

*Alexander Iversen,
Forhandler*

*Lene Liknes Hansen
Advokat*

Har du spørsmål til juristene eller til forhandlingsavdelingen, kan du sende spørsmålene til trygve.bergslund@parat.com. Vi hjelper deg som medlem med alle typer problemstillinger knyttet til arbeidsforhold og tolkning av avtaleverket. Du kan også ta kontakt med oss når det er behov for skriftlig og muntlig rådgivning i forbindelse med omorganisering, nedbemanningsprosesser, ferie, arbeidstidsordninger, trygdespørsmål og lignende.

Nye tariffavtaler i staten

Jeg hører det er to hovedtariffavtaler i staten nå. Betyr det at vi skal ha separate forhandlinger for hver organisasjon til høsten, og hva skjer med dem som ikke er medlemmer av en fagforening?

Erik

Svar: Det er riktig at det nå er to hovedtariffavtaler. En for medlemmer av Akademikerne, og en annen for alle andre. Lokale forhandlinger til høsten blir etter et nytt punkt i de lokale bestemmelsene. Akademikerne har inngått en avtale med en annen fordeling mellom sentralt tillegg og midler avsatt til lokale forhandlinger, sammenlignet med YS, LO og Unio.

*Siden Akademikerne nå har en egen tariffavtale, vil de måtte forhandle separat fra alle andre statsansatte. De som ikke er organisert i en fagforening, følger avtalen vår, fordi det er den avtalen med flest medlemmer. Ikke-organisertes andel av lønnsmassen i virksomheten blir en del av beregningsgrunnlaget for potten våre medlemmer forhandler om.
Alexander*

Ammefri

Jeg er ansatt på et sykehus i Helse Midt-Norge og har for tiden foreldrepermisjon. I august skal jeg tilbake på jobb igjen i full stilling og lurer på om jeg har rett til fri med lønn for å amme barnet mitt? Vet at jeg i henhold til arbeidsmiljølovens bestemmelser har rett til ammefri inntil en time hver dag, men da uten rett til lønn.

Frida

Svar: Ja, du har rett til ammefri med lønn. I henhold til tariffavtalen som regulerer sosiale bestemmelser i din virksomhet, har arbeidstaker rett til fri med full lønn i inntil to timer pr. arbeidsdag for å amme barnet. Friperioden vurderes i forhold til antall timer som arbeides pr. dag.

Renate

Beregning av feriedager

Jeg jobber 70 prosent stilling på et legekantor, og jobber tre dager en uke og fire dager neste uke. Når jeg skal ta ut ferie, har jeg forstått at jeg har 25 dager til rådighet. Sjefen min sier likevel at dette regnes i uker, og at de tre ukene jeg skal til Spania, teller som 15 dager. Jeg jobber jo egentlig bare elleve av disse dagene. Er dette riktig?

Lars

Svar: Det er riktig som sjefen din sier. Det står riktignok i ferieloven at man har krav på 25 virkedager ferie, og man kan lett tenke at dette er dag for dag. Men det er regulert slik at virkedager er alle dager som ikke er søndager og høytidsdager, der det som skulle vært fridager, også telles med. Dersom du har ferie igjen etter sommeren og velger å ta ut en dag nå og da, for eksempel for å få langhelger, regnes disse dag for dag.

Guro

Overføring av ferie

Hvor mye ferie kan jeg overføre?

Anna

Svar: Ifølge ferieloven kan man avtale med arbeidsgiver å overføre inntil tolv virkedager av den lovfestede ferien til neste ferieår. Det samme gjelder den avtalefestede ferien fastsatt i tariffavtale, om man har dette. Dette innebærer at man kan avtale å overføre inntil 17 virkedager (14 arbeidsdager) totalt til neste ferieår, noe som må avtales skriftlig med arbeidsgiver.

Lene

Krav på ferie

Har alle arbeidstakere krav på 5 ukers ferie?

Marie

Svar: Etter ferieloven har alle arbeidstakere krav på 25 virkedagers ferie (4 uker og 1 dag). Det gjelder uavhengig av om man har opptjent fulle feriepenger eller ikke. Arbeidstakere som jobber i virksomheter med tariffavtale, har i tillegg krav på ytterligere fem feriedager, noe som totalt gir 30 virkedagers ferie (fem uker mandag til og med lørdag).

Svaret avhenger altså av om du jobber i en virksomhet med tariffavtale eller ikke. For arbeidstakere med kun lovbestemt ferie beregnes 10,2 prosent feriepenger av opptjent lønn året før, mens det for arbeidstakere med fem ukers ferie beregnes feriepenger med 12 prosent.

Turid

Advarsel i arbeidsforhold

For to år siden var jeg så uheldig at jeg drakk litt mye på sommerfesten og ødela noe inventar i lokalet. I forbindelse med dette fikk jeg en advarsel fra arbeidsgiver.

Selv om jeg ikke husket så mye, aksepterte jeg denne. Siden det nå har gått to år, kan jeg kreve at advarselen slettes fra personalmappen? Jeg ønsker at advarselen ikke skal ligge i mappen når vi får ny sjef til høsten.

Trond

Svar: Oppbevaring av advarsler reguleres av personopplysningsloven, der denne type oppbevaring skal begrenses til så lenge som det er nødvendig for å gjennomføre formålet med oppbevaringen.

Ettersom en advarsel vil ha mindre betydning etter hvert som tiden går, plikter arbeidsgiver å slette den når den ikke lenger er aktuell. Hvor lenge den skal oppbevares, avhenger således av alvorlighetsgraden. Ettersom det er et alvorlig forhold som påberopes, og jeg regner med at det ikke er så ofte dere har sosiale begivenheter på jobben, er det litt tidlig om arbeidsgiver skal måtte slette den allerede nå. Så lenge du oppfører deg, er det neppe grunnlag for å oppbevare den mer enn et par år til. Hvis du derimot skulle være uheldig igjen, vil advarselen ha fornyet relevans, og arbeidsgiver vil derved ha grunnlag til å utvide oppbevaringstiden.

Vetle

										XORD .no	PELLE	TID- GIVER HERMET	↓	ARTIST	SMELTE	▨	VIRKE	↓	SØLV- VINNERE	REGN- SKYLL	RETNING	BIBEL- NAVN
										→						↓	HÅND- HEVE TILDELE					
										VINYL- PLATE				KLARLEG- GINGER SIRKU- LERT								
										IKKE INN- VENDIGE ÅLREIT										NEVNE INFAME		
										▶		SKOLE- BARN TRESLAG					AMORIN NAVNE- DAG 28.12.					PREP.
RAKE DELVIS						FISKEN KARPE- FISK						HÆR- STYRKER										
▶					ILDSTED MØTES					LYSTEN BERØMT												
GRUS- RYGG		GUDS- TJENESTEN FLATE- MÅLET								BESKYT- TELSE HIMMEL- DOTT												
▶				GJENTAG- ELSE BALLADE							STONE BOLIG- STRØK I OSLO											
PLANTE	↓	SLAG- STED SAMFUN- NENE	↓	ELV	MELODI	↓	VISE- DIKTER	VINDU VANT OVER		100 m2	↓	IRRITA- SJON REIP		MOT- VILLIGE								
FISKE- REDSKAP					AVTAR KASSERE				GOD- KJENTE TERROR- ISTENE													
AVKOK			TRYGGET BESTE						2740 UKJENT TALL- ERKEN			ROVDYR FINGRER										
YTRE							UBUNDET	UTTRYKK FOR SMERTE		BLÅSER Å HENTE NOE			OPPBE- VARINGS- STED									
▶				UKLAR				-			←	GIR EVEN- TYR- VESEN										
VOKSTE	LANGE I SEG ØDE		↓			URO FEIE		HÆR- FANG VIFTER			AVDELING FLATE- INN- HOLDET		BLEST SOT									
PÅ DØR			SKILDRE						ENTRÉ ORD- KLASSE			FØ OPP DE KAN VÆRE FAGRE										
FJERNE BEN					EN ERLEND MOTIVET			KJØP FARGE- STOFF						SKOGS- KONGEN								
RETTS- LØFTE			GROV- GRUSEN ROTA- SJON									MILLI- ARDÆR VEL- HAVENDE										
KLART SEG							MOTTAR MINKE					NÆRINGS- VEI TRYGG										
SLEKT- NING					LEGG MERKE TIL SIDEN				SJÅFØR UNION				SVÆRT GODT LUFT- NORGE									
ALTSÅ COMPACT DISC						ANNET NAVN PÅ IRLAND			AVSLAG													
▶		ARTI- KULA- SJONEN						UMODENT				ROV- FUGLEN										

Løsningen på kryssordet i medlemsbladet Parat nr.2– 2016 var: «FORSKJELL MELLOM INNLEIDE OG ANSATTE»
De tre heldige vinnerne er: Bjørg Midttun, Sandefjord, Torunn Kamfjord, Larvik og Bjørnar Maristad, Tromsø.

Vi trekker én vinner hver gang.
Send løsningen til redaksjonen, enten som e-post til trygve.bergslund@parat.com eller ordinær post til:
Parat, Postboks 9029, Grønland, 0133 Oslo

Husk å merke e-posten/konvolutten «Kryssord 3/2016».
Husk også å skrive på ditt eget navn og adresse.

Premie: Barbar gassgrill, Weber Go-Anywhere, med grillflate som måler 41 x 25 cm.
Utvendige mål (høyde, bredde, dybde) er 37 x 53 x 31 cm. Enkel å frakte (se foto).

Frist for å sende inn løsning på neste kryssord er: 5. september 2016.

Løsning: .....

Navn: .....

Adresse: .....

SUDOKU:

Sudoku-oppgaven går ut på å plassere sifrene 1 til 9 slik at alle de loddrette og vannrette radene inneholder sifrene 1 til 9 én gang (slik at også hver 3 x 3-boks inneholder alle sifrene én gang).

			3	9				
		1	5	2			6	
2	4							3
								2
8				5				4
	9		4		3	1		
	2			8	6	9		
1		5			8			
		8	2		6	4		1

Lett

			2				3	
3				9		2		
4		8	3			6		1
						5	8	2
8		5				4		6
2	7	4						
9		2			3	8		5
		3		2				9
	4				6			

Middels

		5			6			
		2					7	5
1	8	3						2
	9		2					
5								9
	3		7	8		1		
			9	1				
		4		7				3
					3			

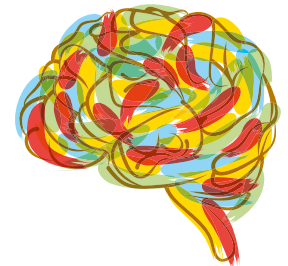
Ekspert

M	A	L	L	E	V	Q	K	M	S	O	J	S	N	A
V	P	A	L	K	A	R	U	S	S	A	R	D	I	N
D	L	I	S	I	N	E	B	B	S	K	A	T	E	K
M	A	K	R	E	L	L	C	E	M	S	O	R	B	V
X	B	G	E	L	R	I	T	S	E	T	Y	F	O	E
R	E	G	N	B	U	E	Ø	R	R	E	T	O	N	I
G	L	G	L	I	B	E	D	D	O	L	L	R	I	T
F	J	F	R	F	S	Y	P	I	K	E	D	E	T	E
L	J	E	Ø	O	L	Y	K	S	R	O	T	L	T	R
L	A	E	D	R	G	Y	L	A	Y	V	S	L	T	R
E	R	M	S	D	E	N	N	X	C	E	E	S	E	Ø
D	T	U	P	I	E	K	K	D	D	M	H	U	D	Ø
R	O	R	E	R	N	G	Y	A	R	M	V	M	G	J
A	B	E	T	Q	E	G	N	T	L	E	A	V	U	S
S	I	N	T	B	J	T	C	K	E	L	H	A	R	R
M	S	E	E	J	Å	H	T	R	A	V	S	H	B	O

KRYSS OG TVERS:

Hvilket ord står IKKE i diagrammet?
Det ordet er oppgavens løsning.

ANSJOS	KVEITE	SILD
BLEIKE	LAMPRETT	SJØORRET
BONITT	LODDE	SVARTHÅ
BROSME	LYSING	SYPIKE
BRUGDE	MAKRELL	TOBIS
ELRITSE	MALLE	TORSK
FJESING	MARULK	VEMME
FLYNDRE	MURENE	ØREKYTE
FORELL	NEBBSKATE	
GJEDDE	REGNBUEØRRET	
HARR	ROGNKALL	
HAVHEST	RØDSPETTE	
HAVMUS	SARDELL	
KARUSS	SARDIN	

ANAGRAMKRYSS:

Til venstre for skillestreken er løsningsordene, og her er bokstavene stokket om i anagrammer. Finn ut hvilke ord det er snakk om og skriv dem inn i feltet til høyre (kun vannrett). Én bokstav står riktig plassert allerede. Når du er ferdig, stokker du om på bokstavene som er nummerert. Dette er løsningsordet som kan skrives inn i feltet nedenfor. Stikkord for løsningsordet er «Stat i Europa».

D	I	E	S	E	L			1				
K	A	S	T	E	R					3		
M	I	K	S	E	R			5				
D	E	R	T	E	N					7		
D	U	S	K	E	N						6	
S	I	L	A	N	D					4		
S	P	L	E	I	S							2

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

Parats treningside med hjernetrim

Sender du oss løsningen på alle oppgavene på denne siden, er du med i trekningen av en bærbar gassgrill, Weber Go-Anywhere, med grillflate som måler 41 x 25 cm. Utvendige mål (høyde, bredde, dybde) er 37 x 53 x 31 cm.

Frist for å sende inn løsningen er 5. september 2016.

Vi trekker én vinner hver gang. Send løsningen til redaksjonen, enten på e-post til trygve.bergslund@parat.com, eller ordinær post til: Parat, postboks 9029 Grønland, 0133 Oslo. Husk å merke e-posten/konvolutten «Hjernetrim 3/2016». Vinneren av hjernetrim i 2/2016 er Kristin Holmestrand, Lørenskog.

Medlem og tillitsvalgt i Parat

Sommeren står for døra, og hovedoppgjøret går sin gang. Som alltid går de fleste forhandlingene stille for seg, og få andre enn de som omfattes, hører om dem. Samtidig er det andre oppgjør som får mer oppmerksomhet ved at de ender i konflikt. Sist ut (i skrivende stund) var Parats medlemmer i flycatering og hotell- og restaurantbransjen i streik. Kjernen i konflikten var kravet om lokale forhandlinger.

Heldigvis løste streiken seg, og vi vant fram med vårt krav, men først etter flere uker. Mange mener streik er et utdatert verktøy for å løse konflikter i et moderne arbeidsliv. På den annen side, hva er alternativet? De ansatte i hotell og restaurant er blant de lavest lønnede i norsk arbeidsliv. Hadde de ikke stått sammen, ville de ikke fått gjennomslag for sine krav og ville fortsatt uten rett til å forhandle om en rettferdig fordeling av verdiskapingen. Kanskje vitner den lange streiken også om at en del arbeidsgivere ikke nødvendigvis er interessert i å dele mer av verdiene som skapes utover hva som er høyst nødvendig.

Verdien av et organisert arbeidsliv ses sjelden når alt fungerer. For de aller fleste av oss er arbeidsdagen og relasjonen til arbeidsgiver problemfri. Ofte tenker vi ikke over hva dette kommer av, kanskje er det kulturelt, men det er lett å ta det vi har for gitt. Samtidig velger jeg å tro at kultur og tradisjon i seg selv ikke er forklaring nok. Det lov- og avtaleverket vi har utviklet i samarbeid mellom myndigheter, arbeidsgiverne og arbeidstakerne i norsk arbeidsliv gjennom de siste 100 år, mener jeg fungerer som et unikt kart for samarbeid og omstilling. Dette kartet er også den beste forutsetningen for å klare oss i de utfordringene samfunnet og arbeidslivet står overfor i tiden framover.

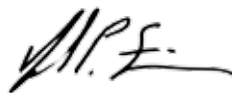
Hensikten bak å organisere seg i en fagforening bør ikke være å kunne gå til konflikt. Hensikten bør imidlertid være å bidra til en balansering av forhandlingsstyrke, slik at konflikt blir et verktøy man kun benytter når det er høyst nødvendig. Bare da kan vi høste verdien av et organisert arbeidsliv, og bare da kan vi ivareta vårt ansvar som part i arbeidslivet, og da som med-part og ikke mot-part.

For å kunne opprettholde og videreutvikle vår rolle som aktør i arbeidslivet trenger vi godt skolerte og engasjerte tillitsvalgte. Parats ressurser er i stor grad knyttet opp mot akkurat dette. Kurs- og opplæringsstilbudet for tillitsvalgte er omfattende og

grundig. Organisasjonen prioriterer dette, framfor et omfattende og bredt tilbud rettet direkte mot medlemmene. Parat mener våre medlemmer har størst nytte av gode tillitsvalgte, og at det organiserte arbeidsliv får økt verdi når tillitsvalgte og fagforening har kunnskap og erfaring til å ivareta medlemmenes interesser i det daglige – på arbeidsplassen.

For å kunne ivareta medlemmene og videreutvikle arbeidslivet trenger vi flere engasjerte tillitsvalgte, og flere tillitsvalgte som kan være der ute hvor medlemmer og potensielle medlemmer er til daglig. Har du lyst til å bidra og lyst til å få opplæring slik at du kan være med å ivareta det organiserte arbeidslivet, oppfordrer jeg deg til å bli tillitsvalgt. Det er både lærerikt, nyttig og givende.

God sommer!

Vegard Einan
Nestleder i Parat

Foto: Trygve Bergsland

REISECOMPANIET

Opplev verden med oss

DRØMMER DU OM FERIE PÅ CUBA?

PRIS
29.850,-

Opplev herlige og legendariske Cuba i vinter
24. november - 5. desember 2016

Høstens vakreste eventyr!

Strikkecruise med Hurtigruten
– verdens vakreste sjøreise

Varighet 7 dager
Avreise 13. oktober
Pris fra NOK 12.500,-

Sol, bad og førsteklases golf

Lisboa er en av Europas vakreste og mest
sjarmerende hovedsteder

Varighet 6 dager
Avreise 31. august
Pris fra NOK 10.950,-

Håndball-EM i Göteborg

Opplev spenningen under håndball-EM i
Göteborg i desember 2016!

Varighet Valgfritt
Avreise 11. desember
Pris fra NOK 5.590,-

Ekte «English Countryside»

Storslåtte landskap og idylliske engelske
landsbyer i Sørvest-England

Varighet 8 dager
Avreise 16. september
Pris fra NOK 16.900,-

Strikketur til Tallinn med julemarked

Vakreste Tallinn – med den helt rette
atmosfæren for strikkeglade!

Varighet 5 dager
Avreise 8. desember
Pris fra NOK 9.900,-

PROGRAM & PÅMELDING på reisecompaniet.no

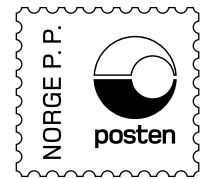
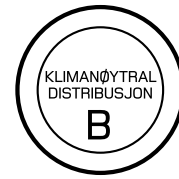
CONNECTIONS

Et selskap i Connections-gruppen

Tlf: 22 42 70 44 • www.reisecompaniet.no

Returadresse:
Parat
Boks 9029 Grønland
0133 OSLO

Gjensidige
Bank

**Boliglån
fra 1,95 %**

Parat Boliglån fra 1,95 %

Rekordmange medlemmer har flyttet boliglånet over til Gjensidige Bank. Som medlem i Parat får du ekstra gode betingelser. Har du sjekket medlemsfordelene dine i Gjensidige Bank?

Parat medlemsfordeler:

- 1,95 % på Boliglån UNG inntil 85 % av boligens verdi
- 1,95 % på Boliglån inntil 50 % av boligens verdi
- 2,05 % på Boliglån inntil 75 % av boligens verdi
- 1,99 % på fleksilån inntil 70 % belåning, kredittramme under 1 mill.
- Ingen etableringskostnader

Les mer på gjensidige.no/ysbank eller ring oss på **03100**

Priseksempel Boliglån inntil 50 % av verdigrunnlag. Eff.rente 2,02 %, 2 mill., o/25 år, totalt: 2.543.546,-. Gjelder for medlemmer i Parat som bruker banken aktivt. Oppgitte priser er nominelle rentesatser per 20.4.2016 for nye lån og kan bli endret.